STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 14634

SOROH SHEYNDEL

Joseph Latteiner

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

ISBN: ISBN:0-657-14634-X
Barcode/EAN: 9780657146344

Old Call #: 8199

Digitized by the Internet Archive
in 2013

http://archive.org/details/nybc214634

שׂרה שיינדעל

לעבענס בילד מיט געזאַנג און טענץ

34 6/1Г

פון יאָזעף לאַטיינער.

װארשא

СУРЕ ШЕЙНДЕЛЬ

Пьеса въ 3-хъ дѣйствіяхъ

Соч. І. Латайнеръ.

פֶּערְזָאנֶען:

רֶב יוחנצי	דין
שׂרה שיינדעל	זײַן װײַב
אברהמעלע באבעלע	} זײַערע קינדער
דזייק	יוחנצים ברודער
סעם	זײַן זוהן
גימפּעל	חזן
שׂאַפּסע	שמש. משוררים און פֿאָלק.

ערשטער אַקט.

א צימער ביי רבי יוחנצי – מענער און פרויען זינגען:

אַלע

ביֵם	מיר זענען געקומען אַלע אהער, מיר ווילען וויסען וואָס איז זיין באַגער? רב יוחנצי זאָל קומען אַהער צו געהן דען מיר האָבען קיין צייט מעהר דאָ צו שטעהן. וואו איז שרה שיינדעל די פרומע? מיר ווילען זי היינט נאָך זעהען. מיר שרייען אַלע מיט איין שטימע: מיר האָבען מעהר קיין צייט דאָ צו שטעהן!

פרויען

ביֵם	וואו איז זי? מענער וואו איז ער? אַלע מיר ווילען זיי שוין זעהען

שאַפסע: (לויפט אַריין) שאַט! שרייט נישט אַזוי! שרה שיינדעל האָט געלאָזט זאָגען, אַז אויב איהר וועט שרייען וועט זי נישט קומען.

אַלֶע ניין. מיר ווילען זי שוין זעהען!

שרה שיינדעל: (קומט אריין) שרייט נישט מיינע ליעבע ווייבער און יודען! איהר זאָלט וויסען, אַז מיין מאַן רבי יוחנצי פסקנט נישט מעהר קיין שאלות!

אַלֶע פאַר וואָס? שרה שיינדעל.

שרה שיינדעל: שאַט! שאַט! שרייט נישט! איך האָב געמיינט אַז דער אַלטער רב וועט שטאַרבען וועט קהל לאַנג נישט טראַכטען און באַלד מיין רב יוחנציען זעצען על כסא הרבנות, צום סוף זעה איך אַז עס שטעהט גאָר נישט אָן אייער קהל אַז מיין מאַן זאָל זיין רבי, און אַז איך: שרה־שיינדעל, דעם יעהופיצערס טאָכטער זאָל זיין רביצין.... טאָ געהט אייך, מיינע ליעבע יודען און יודענעס צו אייער קהל און לאָזען זיי אייך פסקנען שאלות.

אַלֶע איהר דאַרפט אונז נישט טרייבען, מיר געהען אַליין. (אַלע אָב).

שרה שיינדעל: און דו שאַפסע, וואַרף דיך אויכעט אַרויס.

שאפסע: איך בין שוין פון יענער זייט. (אָב).

שרה שיינדעל: האָט איהר געזעהען אַ חוצפה? לאָז נור מיין יוחנציען זיך פערגליסטען עמיצען פסקנען אַ שאלה דראָפע איך איהם אויס ביידע אויגען!.. האָ האָ, איך וועל זיי ווייזען אַז איך הייס שרה שיינדעל דעם יעהופיצערס טאָכטער!

יוחנצי: (קומט אריין מיט׳ן טלית־ותפלין) נוט מאָרגען דיר שרה, שיינדעלע!

שרה שיינדעל: אַ גוט יאָהר דיר רבי. וואָס האָסט דו דיך אַזוי לאַנג געזוימט? רבי מיינער.

יוחנצי: איך דאַרף דאָך זאָגען אַ דרשה אום שבת־הגדול.

שרה שיינדעל: ווער מיר דרשה? און וואָס מיר דרשה? דו וועסט ביי מיר נישט דרשענען, ביז וואַנען מען וועט דיך

נישט זעצען על כסא הרבנות! דו הערסט? ניטשא קיין דרשות!

יוחנצי: וואס הייסט נישט דרשנען שבת הגדול? ווער זשע דען וועט דרשנען?

שרה שיינדעל: כל־זמן די שטאט וועט דיך נישט מאכען פאר קיין רב, וויל איך נישט דו זאלסט דרשנען. דו הערסט? איך בין דעם יעהופיצערס טאכטער!

יוחנצי: אז דו ביסט דעם יעהופיצערס טאכטער דאס ווייס איך, נאר א דרשה אויף שבת־הגדול, דאס מוז איך זאגען. איי וואס? וועגען רבנות? — דאס וועט שוין ממילא קומען. אט, דארף צו קומען מיין ברודער דער מיליאנטשיק פון אמעריקא, מען האט עס מיר אין בית־המדרש געזאגט אז ער קומט די טעג, און ער מיט זיין גבירות־שאפט און איך מיט מיין דרשה וועלען מיר איבערנעמען גאנץ קהל אויף מיין זייט.

שרה שיינדעל: איז טאקי דיין ברודער אזא נגיד ווי מען זאגט?

יוחנצי: איך זאג דיר: ער איז אנגעשטאפט...

שרה שיינדעל: פון וואנען ווייסט דו דאס?

יוחנצי: עס איז גאנץ איינפאך: ווען ער איז אוועק נאך אמעריקא, איז ער אלט געוועהען אפשר 16 יאהר, און אצינד איז ער שוין אלט 40 יאהר, און די גאנצע צייט האט ער געהאלטען דארט און איין גראבען גאלד — נו פערשטעהט זיך אליין אז ער מוז שוין האבען גאנצע בערגער גאלד...

שרה שיינדעל: אט זעהסט דו דאס וואלט דוקא נישט שלעכט זיין. ער זאל אונז נאר געבען אביסעל מיליאנען, וואלט איך שוין אונזער קהל געוויזען וואס שרה שיינדעל דעם יעהופיצערס טאכטער קאן...

יוחנצי: זעהסט דו שׂרה שײַנדעל־לעבן, איך װאָלט בײַ איהם דוקא קײַן סך נישט געבעטען; נאָר אָט זעהסט דו א פּאָר מיליאָנען װאָלט נישט שאַדען.

שׂרה שיינדעל: אַ שטײַגער װיפיעל קלערסט דו, מיר זאָלען בעטען בײַ איהם?

יוחנצי: איך װײס? װיפיעל רעכענסטו־אַזױ? עס זאָל זײַן מיט יושר?

שׂרה שיינדעל: מיט יושר? דאַכט זיך אַ דרײַסיג מיליאָנען װעט זײַן גענוג פאַר'ן ערשטען מאָל.

יוחנצי: מְהֶכָא־תֵּתִי... איך פערלאָז מיך אויף דיר. (לערענט) שַׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח קוֹרִין אוֹתוֹ שַׁבָּת־הַגָּדוֹל. איז דאָך די קַשְׁיָה: פאַר װאָס רופט מען שבת הגדול און נישט יום הגדול?

שאפסע: (לױפט אַרײַן) אוי רב יוחנצי! שׂרה שײַנדעל! איהר זענט גליקליך, איהר זענט רײַך, איהר זענט אָנגעש־טאָפּט...

יוחנצי: װער איז רײַך?

שאפסע: איהר האָט געמאַכט! איהר האָט בײדע געמאַכט דעם אױבערטרעפער! איהר זענט גליקליך.

יוחנצי: געלױבט הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ! אָט זענען מיר געװאָרען נגידים אָהן רבנוֹת.

שׂרה שיינדעל: איך פערשטעה נישט. דו שפּיעלסט דען אין לאָטעריע?

יוחנצי: זעהסט דו דאָך, װאָס דער רבוֹנוֹ של עולם קאָן. מען דאַרף דען שפּיעלען? מִי שֶׁאָמַר לְשֶׁמֶן וְיִדְלֹיק... אז גאָט װיל שיסט אַ בעזעם... דאָס איז דאָך טאַקי גאָטס נִסִים.

שאפסע: אַ זאָלכע נסים אױף אַלע חסידים געזאָגט געװאָרען.

שׂרה שיינדעל: איך מיט מײַן װײַבערישען שֵׂכֶל פאַרשטעה

עס פּאַרט נישט... קום נאָר אַהער, שאַפּסע גולם! זאָג מיר דעם גאַנצען אֱמת: פון וואַנען ווייסט דו דאָס אַז מיר האָבען געמאַכט דעם איבער־טרעפּער?
שאַפּסע: איך האָב דאָך אַ פּאָדעשוועָ.
יוחנצי־שרה שיינדעל: וואָס האָסט דו?
שאַפּסע: אַ פּאָדעשוועָ. רֶב משה דער בעל־עגלה האָט זי מיר געבראַכט און האָט מיר געזאָגט: שאַפּסע! האָט ער געזאָגט, אָט האָסט דו אַ פּאָדעשוועָ צו רֶב יוחנציען, ער האָט געווים געמאַכט דעם איבער טרעפּער. אָט האָט איהר זי, די פּאָדעשוועָ.
יוחנצי: ער מיינט, וואָס עס קלאַפּט פון איין שטאָט אין דער אַנדערער: אַ טעלעגראַף.
שרה שיינדעל: מישטיינס געזאָגט זאַ וויסען אפילו נישט ווי עס הייסט... מען רופט עס! דעפּעשניצע. וואָס זשע שטעהט דאָרט געשריבען?
שאַפּסע: איך ווייס? איך קאָן דען לייענען מְרֵפָה־ופּסָלְ'ען?
יוחנצי: געה, גולם, בעט אימיצען מען זאָל דיר איבער לייענען.
שאַפּסע: צו וועמען זאָל איך געהן?
יוחנצי: געה צום אַפּטעקער.
שאַפּסע: דער לאַפּטעקער וויל שוין מעהר נישט לייענען און איך קיין בריעף נישט שרייבען. ער זאָגט: אַז אַ גאַנץ יאָהר שרייבט ער איך בריעף צו אייער ברודער דעם מיליאָנטשיק און איהר גיעט איהם גאָר נישט צו לייזען, איהר זענט נאָך איינמאָל נישט קראַנק געוועזען.
יוחנצי: געה שוין, גולם!
שאַפּסע: שאַ! איך וועל געהן צו חנהלען, דער פֿערבלאָנדזשעטער נשמה. זי קאָן דאָך אַ סך לשונות!
שרה שיינדעל: לאָז זיין צו דער פערבלאָנדזעטער נשמה! נאָר גיך.

שאַפּסע: אַט לויף איך שוין. האָ האָ! שאַפּסע איז אַ קלוגער גולם! (ער לויפט אַב און פערליערט די טעלעגראַמע).
אברהמעלע: (קומט אריין).
שׂרה שיינדעל: געלויבט איז דער אויבערשטער! אַט געהט טאַקע אונזער אברהמעלע, לאָז ער אויך וויסען פון דער גוטער בשורה! — אַ גוט מאָרגען דיר מיין זונדעלע, איך וועל דיר אָנזאָגען אַ גוטע בְּשׂוֹרָה–טוֹבָה: מיר האָבען געמאַכט דעם אויבערטרעפער.
אברהמעלע: דעם אויבערטרעפער? ווער שפּילט דען ביי אונז אין דער לאָטעריע?
שׂרה שיינדעל: קיינער נישט, זעהסטו מיין קינד און דאָך...
אברהמעלע: ווי זשע אַזוי?
שׂרה שיינדעל: דאָס איז דאָך טאַקע אַ נֵס, אַט איז שאַפּסע געקומען צו לויפען מיט אַ גדולה אַז...
אברהמעלע: ווער ווייס וואָס ער האָט דאָרטען געהערט דער גולם...
שׂרה שיינדעל: ער האָט דאָך געבראַכט אַ דעפּעשניצע, האָב איך איהם געשיקט, אַז מען זאָל זי איבער לייענען...
אוי אָט איז טאַקע די דעפּעשניצע (הויבט זי אויף און גיט זי אברהמעלען) וואָס דאָס איז פאַר אַ גולם, ער האָט זי פערלוירען!
אברהמעלע: אַ דעפּעשע! (לייענט) וואָס זעה איך? דער פעטער פון אַמעריקאַ קומט דאָך צו פאָהרען! פון איהם איז דאָך די דעפּעשע!
שׂרה שיינדעל: וואָס? דער פעטער פון אַמעריקאַ? דער מיליאָנ־טשיק קומט טאַקע? (לויפט צו יוחנצען) הערסט יוחנצי? דיין ברודער קומט צו פאָהרען, דאָס איז פון איהם די דעפּעשניצע. אונזער אברהמעלע האָט זי איבערגעלייענט.
יוחנצי: וואָס? אברהמעלע האָט זי איבערגעלייענט? און דיר שׂרה שיינדעל, דעם יעהופיצערס טאָכטער איז דאָס גאָר נישט קָשֶׁה?

שׂרה שיינדעל: וואָס זאָל מיר דאָ קָשה זײַן ?
יוחנצי: יעהופיצערס מאָכטער! עס אַרט דיך גאָר ניט? ווי קומט צו אונזער אברהם'לען טרפה־ופסל'ען צו לײַנען? וואָ האָט ער עס געלערענט?
אברהמעלע: (צו זיך) איך האָב מיך אַליין פערראַטהען.
שׂרה שיינדעל: אוי! אַ דונער האָט מיך דערשלאָגען! וואָ האָסט דאָס געלערענט?
אברהמעלע: ליעבע מוטער! די צייט שטעהט נישט, באַלד וועט דער פעטער קומען מוזט דאָך עטוואָס פאָרבערייטען.
שׂרה שיינדעל: קום שוין, קום יוחנצי! אָך איז מיר און וועה איז דיר וואָס מיר האָבען דערלעבט פון אונזער אייגענעם זוהן! אָ, הייליגער יעהופיצער! זאָלסט שטעהן און בעטען פאַר דיין געטרייע טאָכטער! (אָב)
יוחנצי: (אָבגעהענד לערענט) שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול... (אָב).
אברהמעלע: (זיי נאָך קוקענד) אַך דו פינצטערע פאַנאַטיזמוס! ווי לאַנג נאָך וועסט דו פערשטעלען די העלע זונען־שײַן קוים ווייל מען עפעס לערנען, עפעס געניסען פון וויסענשאַפט, מוז מען זיך בעהאַלטען בְּחַדְרֵי חֲדָרִים... און יעצט האָב איך מיך אַליין פערראַטהען, ווער ווייסט וואָס איך וועל ליידען דאַפיר!...
באַבעלע: (אַריין קומענד).
אברהמעלע! אַ גוטען מאָרגען דיר!
אברהמעלע: אַ גוטען מאָרגען דיר, מיין טייערער שוועס טעריל!
באַבעלע: זעהר גוט וואָס איך האָב דיך דאָ געטראָפען אַליין. איך וויל טאַקע מיט דיר עטוואָס רעדען.
אברהמעלע: ווילסט מיט מיר עטוואַס רעדען, נו אדרבה גוט. זעץ דיך.
באַבעלע: (זיי זעצען זיך) ווייסט אברהמעלע אַז דער פאָטער

מיט דער מוטער האָבען זעהר פיעל שמערצען פון דיר ?
אברהמעלע: נו זאָג מיר, אדרבה, מײַן שען שוועסטערל וואָס פאַר אַ שלעכטס, אײגענטליך, זעהט מען פון מיר?
באַבעלע: מיר ווייסען דען נישט אַז דו גיהסט אַלע טאָג צו דער פערבלאָנדזעטער נשמה? וואָלסט דו דען נישט געקענט אַ חתן ווערען מיט אַ רב׳ס טאָכטער, זאָלסט אָן מאַכען כבוד אונזער זיידען, דעם הייליגען יעהופיצער?
אברהמעלע: זאָג מיר נאָר באַבעלע, פון וואַנעט ווייסטו דאָס אַז אונזער זיידע, דער יעהופיצער איז געוועזען אַ הייליגער?
באַבעלע: אוי וועה! דו גלויבסט גאָר נישט אַז אונזער זיידע איז געוועהן אַ הייליגער? וועה איז מיר! ער איז דאָך שוין טאַקע אַ פאַרטיגער. און שולדיג אין דעם איז נאָר די פערבלאָנדזעטע נשמה...
אברהמעלע: זאָג נאָר באַבעלע, צו דו ווייסט פאַר וואָס מען האָט דאָס אָרעמע מיידעל אַ נאָמען געגעבען פערבלאָנדזעטע נשמה?
באַבעלע: ווײַל זי איז אַ פערבלאָנדזעטע נשמה.
אברהמעלע: און איך זאָג דיר באַבעלע, אַז דאָס גאַנצע שטעטעל זענען ווילדע חיות, עזלען אין פערד.
באַבעלע: אוי וועה! אַזוי פיעל פערד און עזלען!
אברהמעלע: און ווייסט פאַר וואָס זיי רופען אויף איהר פערבלאָנדזעטע נשמה?...
באַבעלע: ווײַל זי געהט הערום אויף דעם עולם התהו...
אברהמעלע: ניין, זי לעבט פונקט אַזוי ווי איך און דו. נאָר הער אויס: ווען חנהלע מיט איהר מוטער זענען דאָ אַהער געקומען אין אונזער שטעטעל אַרײַן, איז, זי, חנהלע, נאָך זעהר יונג געוועזען, איהר מוטער האָט זי געלערענט און גוט ערצויגען. שפעטער האָבען זיך הסידישע בחורים צו איהר זיך געשדכענט, אָבער זי האָט אַלעמען אָבגעזאָגט

און דאַדורך האָט מען אויף איהר אויסגעטראַכט דעם נאָמען זינדיגע אָדער פערבלאָנדזעטע נשמה.

באבעלע: הער זשע אָבער וואָס אונזערע פאָטער און מוטער זאָגען אויף איהר?

אברהמעלע: אונזער פאָטער זאָל לעבען, איז אַ צוטראָגענע בְּריאָה, ביי איהם איז רעכט צו געוואונען אין דער לאָטעריע. כאָטש ער שפּילט גאָר נישט. און דו מיין שוועסטערל ביזט אַזוי פערגלויבט, אַז וואָס מען זאָג דיר זאָגסט דו נאָך באָם.

באבעלע: איך זאָג נישט באָם, איך זאָג — יאָ.

אברהמעלע: זעהסט דו שוועסטערל, איך וועל דיר עפנען דיינע צוויי שענע אויגעלעך און וועל דיר וויזען וואָס עס הייסט מענשען, וואָס עס איז אַזוינס דאָס לעבען, דאַמאָלס וועסט דו וויסען ווער עס איז אַ פערבלאָנדזעטע נשמה, חנהלע אָדער דאָס גאַנצע שטעטיל. (וויל געהן).

באבעלע: אברהמעלע! געהסט גאָר אַוועק? וואַרטסט גאָר נישט אויפן פעטער פון אַמעריקאַ?

אברהמעלע: איך וועל נאָך צייט האָבען איהם צו זעהן מיט זיינע מיליאָנען. איך מוז געהן צו חנהלען, טאָמער דאַרף זי עפּעס. זי איז נאָך דער מוטערס טויט זעהר קראַנק געוואָרען, און ליגט איינע אַליין. אַ גוטען טאָג שוועסטערל! (ער געהט אָב).

באבעלע: וועה איז מיר נעבעך, עס ציהט איהם ווי מיט צוואַנגען צו דער פערבלאָנדזעטע נשמה!

שאפסע: (לויפט אריין פערסאַפּעט) געוואַלד! אַ דונער האָט מיך דערשלאָגען! פינסטער איז מיר! שרה שיינדעל וועט מיך דערהרגנען! אוי געוואַלד!

באבעלע: וואָס שרייסט דו?

שאפסע: געוואַלד איך האָב פערלוירען די גאַנצע פּאָדעשווע!

באבעלע: און איבער אַ פּאָדעשווע מאַכט מען אַזאַ געוואַלד, וועט מען דיר קויפען אַנדערע שטיפעל.

שרה שיינדעל: (אונטער די קאָליסען) שאַפּסע! שאַפּסע!
שאַפּסע: געוואַלד! דער מלאך המות!
באַבעלע: גולם! וואָס רעדסט דו!
שרה שיינדעל: (קומט אַריין אײַלענד נאָך איהר יוחנצי) שאַפּסעניו! האַרציניו! געשווינדער גרייט צום טיש, דער מיליאָנטשיק קומט! געשווינדער! ברענג אַריין בראָנפען, פאַרבייסען, טישטוכלעך! (עס קומען אַן דזשייק און סעם).
דזייק: אַ יוחנצי! איך דערקען דיך ברודער!
יוחנצי: שלום עליכם! וואָס מאַכסט דו טהייערער ברודער?
דזייק: יוחנצי! איז דאָס דײַנע פרוי?
יוחנצי: יאָ, דעם יעהופיצערס טאָכטער, זכרונו לברכה.
דזייק: עס פרעהט מיך זעהר ליבע שוועגערין.
שרה שיינדעל: סקאָצעל קומט, שוואָגער־לעבען.
דזייק: און דאָס איז דײַן טאָכטער? (ווײַזט אויף באַבעלע)
יוחנצי: דעם יעהופיצערס אַנ'אייניקעל, זכרונו לברכה.
דזייק: אַך וואָס פאַר אַ הערליך קינד! (גלעט איהר, זי לאָזט ניט)
יוחנצי: איך האָב נאָך... וואו איז אַברהמעלע?
שרה שיינדעל: שוואָגער לעבען! ווער איז דאָס שיינעצעל?
דזייק: שיינעצעל? דער איז דאָך מײַן בוי.
יוחנצי: דײַן גוי?
שרה שיינדעל: אייער גוי?
דזייק: דער איז מײַן זוהן, מײַן איינציג קינד, ער איז מײַן אַלץ וואָס איז מיר געבליבען פון מײַן גאָטזעליגער פרוי. — סעם! דעט איז אור אָנקעל.
סעם: איז דעט פאָסיביל? איז דעם אָל מיי רעלעשען? (געהט צו צו זיי דערלאַנגט זיי די האַנד) האַדיודו אָנקעל — האַדיודו טאַנטע — האַדיודו קאָזין!
שרה שיינדעל: שוואָגער לעבען! געהט צום טיש, איך האָב מיך פון אײַערט־וועגען מכין געוועהן (דזייק און סעם זעצען זיך עסען).

דזייק: איך דאַנקע. איך בין ווירקליך הונגעריג. סעם! קאָם טו דע טעהבּול.

יוחנצי: געלויבּט איז דער אויבּערשטער. איך וועל מיך געהן וואַשען (אָב).

סעם: (נעמט אַ פלעשעל) איז דעט ברענדי?

שׂרה שיינדעל: חלילה, עס ברענט נישט.

דזייק: ער פּרעגט אויב דאָס איז שנאַפּס.

שׂרה שיינדעל: ריינער שנאַפּס, איך האָב ערשט געקויפט.

סעם: היער איז מיי רעגאַרט.

שׂרה שיינדעל: מעהר, האָב איך נישט געהאַט.

דזייק: ער זאָגט צו אייך לחיים.

שׂרה שיינדעל: לחיים טובים ולשלום, עסט אייך און טרינקט אייך געזונטערהייט.

סעם: העוו יו גאַט ענעפּקין?

שׂרה שיינדעל: דאָס איז נישט לעפקי, עס איז גוט אויס־געבּאַקען. עס איז פּשוט אַ מחיה.

דזייק: ער פּרעגט אויב זי האָבען אַ סערוועטעל.

שׂרה שיינדעל: שאַפּסע! שנעלער גיב אַהער די טישטוכלעך.

שאַפּסע: (פון קעשענע) נאַט אייך די טישטוכלעך. (יוחנצי קומט צוריק וווישענד די הענד).

דזייק: פאַר וואָס שטעהסט דו פון ווייטען? זעץ דיך אויך צום טיש.

שׂרה שיינדעל: (לאָזט נישט יוחנצין צום טיש) נישט פון דיינעט־וועגען האָב איך זיך מכין געוועהען.

יוחנצי: נו אָ! ברכה לבטלה! (ווייזט די הענד)

שׂרה שיינדעל: געה דיר צוריק אין קיך — דו וועסט שפּעטער עסען.

שאַפּסע: רב יוחנצי! זיי עסען אומגעוואַשען!

יוחנצי: און אַז איך האָב מיך געוואַשען און האָב נישט וואָס צו עסען? (סעם וואַרפט אויגען אויף באַבעלען און גיעט איהר

פון צייט צו צייט אַ האַנדקוס, און נאָך איינינגע מאָל בעמערקט
עס שׂרה שיינדעל און שיקט איהר אָב.

שׂרה שיינדעל: שוואָגער לעבען וואו איז ערגעץ אייערע געפּעק?

דזייק: איך האָב דאָך זיי דאָ מיט געבּראַכט. (קוקט זיך אום צום רייזעקעסטעל)

שׂרה שיינדעל: נישט דאָס מיין איך. איך מיין די גרויסע געפּעק...

יוחנצי: זי מיינט. דעם גאָלדענעם באַרג.

סעב: פּאַפּאַ! וואַט דעט פּיפּעל וואָנעט פראָם יו?

דזייק: איידאָנט נאָה.

שׂרה שיינדעל: אָהן קאַטאָוועס, שוואָגער־לעבען, וואו איז אייערע געפּעק? איהר ווייסט דאָך שוין וואָס איך מיין? אייערע...

דזייק: חלעבען שוועגערין, איך ווייס נישט וואָס איהר מיינט.

יוחנצי: פערשטעהסטו מיך, זי מיינט דעם גאָלדענעם באַרג, וואָס דו האָסט מיט געבּראַכט פון אַמעריקאַ.

דזייק: וואָס? דעם גאָלדענעם באַרג?

סעם: וואַט?

שׂרה שיינדעל: וועה איז מיר! אפשר דאַרף ער אויף אַ רפואה! שאַפּסע! שנעל אַ שטיקעל וואַטע!

שאַפּסע: (רייסט אויס פון היטעל וואַטע) נאַט אייך וואַטע! קלאָרע, ריינע וואַטע!

שׂרה שיינדעל: לאָז זיין צו רפואה.

סעם: וואַט איז דעט? (וואַרפט עס אַוועק).

שׂרה שיינדעל: שוואָגער לעבען! האָט איהר דאָס גאַנצע פערמעגען איבערגעלאָזט אויף פרעמדע הענד? וועה איז מיר! מען קאָן דאָך אייך נאָך בעגנבע'נען!... און וואָס האָט איהר דאָ?

דזייק: קלייניגקייטען: אַנ'אַנצוג און דער גלייכען.

שרה שיינדעל: און וואו האט איהר געלאזט אייערע מיליאָ ען?
דזייק: וועלכע מילאָנען? וואס האט זיך אייך געחלום'ט? וואס מיינט איהר, איך בין ראָטשילד?
שרה שיינדעל: וואס? קיין מיליאָנען? א בעטלער גלייך מיט אונז! און נאך א גוי דאצו! אך, וואס עס האט זיך מיר געחלום'ט די נאכט, און יענע נאכט, זאל מיר אויסגעהן צו אייער קאָפ און צו אייער הענד און פיס. שאפסע! נעם דעם טיש! (זיי טראָגען אוועק דעם טיש און לאָזען זיי זיצען).
סעם: סע מיסיס מעגינטע, וויי דאָן טשו לעט פוניש אור דינער?
שרה שיינדעל: א דינער זאל דיך דערשלאָגען! דו שייגעץ איינער! זעהט נאר! ער שילט זיך נאך פאר מיין גוטס! נישט גענוג איך האב מיך אָנגעבאָרגט פון זייערט־וועגען און האב זיי אָנגעשטאָפּט די קישקעס, קומט מיר נאך צו שעלטען! (צו יוחנצי) וואס שווייגסט דו, שלים־מזלדי־גער מאן! ווייל עס איז דיין ברודערעל! א פראָסטער גוי, ימח שמו! נישט געוואַשען, נישט קיין מוצא, נישט געבענשט! מען טאָר דאך אין זיינע דלת־אמות נישט שטעהען! טפו! טפו! (זי לויפט אב).
דזייק: יוחנצי! וואס איז דאס?
שרה שיינדעל: (שרייט) יוחנצי! יוחנצי!
יוחנצי: פערשטעהסט דו מיך, ברודער, איך מוז געהן, זי רופט מיך!
דזייק: אבער ווארט נאר, איין וואָרט!
שרה שיינדעל: יוחנצי! יוחנצי! געהסט אהער?!
יוחנצי: איך מוז געהן! זי איז דעם יעהופיצערס טאָכטער! (אב).
סעם: וועל פאפא וואדיו טינקטודעט?
דזייק: א ווען עס איז נישט מיינס א ברודער וואלט איך מיך מיט איהם אבגערעכענט!
שאפסע: (לויפט אריין) רב יוחנצי און שרה שיינדעל האבען

געזאָגט אַז איהר זאָלט געהען פון וואַנען איהר זענט געקומען.

דזייק: (גיעט איהם געלד) קום אהער! דאָס — זאָלסט דו געבען מיין שוועגערין, שׂרה שיינדעל. און איהר זאָגען, אַז דאָס האָט זי פאַר'ן עסען, און דאָס — זאָלסט דו געבען מיין ברודער, טאָמער דאַרף ער בעצאָהלען פאַר מיטטע, און דאָס — האָסט דו פאַר דיר, פאַרן בעדינונג. און דו סעם, קום!

סעם: ווער ווילוויי גאָן פּאַפּאַ?

דזייק: מיר וועלען קריגען דאָ אַ האָטעל.

סעם: פּאַפּאַ! איי וואָנט טוסיע דעט גוירל וואָנס מאָאוער?

דזייק: קום, וועסט שוין שפּעטער זעהען! (ביידע אָב)

שאַפּסע: (מיט פערלייידיגטע הענד) רֶב יוחנצי! רֶב שׂרה שיינדעל! קומט אַריין געשווינד! (יוחנצי און שׂרה שיינדעל לויפען אַריין)

יוהנצי שׂרה שיינדעל: וואָס איז? וואָס איז?

שאַפּסע: ער איז אָנגעשטאָפּט, ער איז אָנגעדאָפּטשעט, ער איז אָנגעפּולט! איהר זעהט?.. דאָס — האָט ער געגעבען פאַר אייך פאַר'ן עסען, און דאָס — פאַר אייך אויף אַ מיטה און דאָס — פאַר מיר —. אוי מאַמע! האָט ער אַרויס גענומען אַ בייטעל! איך בין אַזש שיעור בלינד געוואָרען! אָנגעשטאָפּט פיעל מיט געלד! און ווען זיי זענען אַוועק געגאַנגען האָט דער קליינער מיליאָנטשיק צו מיר געמאַכט אַזוי... דאָס הייסט איך זאָל נישט זאָגען וויפיעל געלד ער האָט... איך זאָג אייך ער איז אָנגעשטאָפּט!...

שׂרה שיינדעל: וועה איז מיר! וואו זענען זיי אַוועק געגאַנגען? מען וועט זיי נאָך חלילה בעגנב'ענען! שאַפּסע! האַרצעניו! קרוינעניו! וואו זענען זיי אַוועק געגאַנגען?

שאַפּסע: אין אַ האָטעל ערגעץ.

שׂרה שיינדעל: וועה איז מיר! אין אַ האָטעל! קום לאָמיר

זײַ אויפּזוכען!

יוחנצי: באַלד איז שבת־הגדול!... שבת שלפני הפּסח...

שרה שיינדעל: קום, זאָג איך!

יוחנצי: און די דרשה?

שרה שיינדעל: צו מײַנע שונאים'ס קעפּ! קום זאָג איך
האָסט פערגעסען אַז איך בין דעם יעהופּיצערם? קום;
שוין זאָלסטו געהען!

יוחנצי: שבת שלפני הפּסח! (בײַדע אָב).

שאַפּסע: אַצינד לויפט זי שוין, איהם אויף־זוכען — פריהער
האָט מען ניִשט געטהאָרט שטעהן און זײַנע פּיִער עלען,
ער איז אַ פּראָסטער גוי האָט זי געזאָגט — און אַציִנד,
דאַכט מיִר, וועט ער ווערען בײַ זײַ אַ כּשר'ער יוד —
יאָ, יאָ, אַזוי איז אויף דער וועלט: די מַמְתַּקִים, די פּאָר
פּײַעס, מאַכען פון שלעכט — גוט, פון גראָב — איידעל,
פון טרפה — כשר. יאָ, כֶּסֶף וְזָהָב מְטַהֵר מַמְזֵרִים.

1.

עס דאַרף ניִט הײַנט די וועלט
קיין חכמים און קיין קעניער;
ווער עס האָט נאָר מעהרער געלט
איז געבילדעטער און שענער.
עס מאָג זײַן אַ גראָבער־יונג;
קאָן קיין צלם פּאַר קיין אלף
מעג ער שוין טהון אויך אַלעס־דינג
און אַרום געהן מיט אַ חַלָף,
מעג אויס־רײַסען יעָנעם די געדערעם
ווײַל ער האָט די מַמְתַּקִים
און מען וועהלט אויס בַּק־איהם
ווײַל: „כסף וזהב מטהר ממזרים!

2.

אָט זעהט איהר יענער סקנער;
ער פֶּגֶר'ט פאַר אַ גראָשען,
און איז אין שטאָט דער העררד
און אַ גאַנצער בעל-לשון.
ער איז היינט ראש-הקהל,
און פיהרט אלעמען ביים נאָז
כאָטש ער איז געוועהען אַ מאָל...
איהר פערשטעהט אליין שוין וואָס...
און איז געלעגען דאַן אויך אין חרם.
נאָר וויל ער האָט די פייעם
וועהלט מען אוים נאָר עהם
וויל כסף וזהב מטהר ממזרים!

3.

איך קאָן אַ'נ'אַלטען מאַן
אַ קראַנקע צרה און מיאוס,
ער איז געוועהן אַ דאָן זשואַן
און שלעפט היינט קוים די פים;
ער האָט חתונה פאַר אַ מיידעל,
זי איז פראָסטע מילך און בלוט
און געבילדעט שען און איידעל,
און בערעכענט ניט וואָס זי טהוט
ווי קאָן מען וואָהנען מיט חזירים
און דוקא געפעהלט ער איהר
וויל ער איז אַ גרויסער גביר
און כסף וזהב מטהר ממזרים...

פאָרהאַנג

ענדע ערשטע אקט

צווייטער אַקט.

(ראָם זעלבע צימער פון ערשטען אַקט, שענער מעבלירט)

זימפּעל: (מיט משוררים זינגען) נו קינדער עס וועט שוין גערען.

איינער. זאָגט מיר חזן, וואָס איז היינט ביי רב יוחנציין אַזא טראַסק, וואָס מען האָט אונז אַלעמען געשיקט רופען אַהער?

זימפּעל: איך ווייס אַליין אויך נישט. שאַפּסע איז געקומען צו מיר און געזאָגט איך זאָל פאַרטיג מאַכען אַ שענעם „מן המצר" צו ליעב דעם גאַסט.

איינער. וואָס פאַר אַ גאַסט?

זימפּעל: איהר ווייסט דען נישט, אַז רב יוחנצים ברודער, דער מיליאָנטשיק פון אַמעריקאַ, איז געקומען? קינדער! גרייט זיך אָן גאָרגלען!.. אָט געהט שאַפּסע! (שאַפּסע קומט אריין) זאָג נאָר שאַפּסע...

שאַפּסע: ניין, נישט שאַפּסע! אוים שאַפּסע! היינט הייס איך שוין נישט שאַפּסע...

זימפּעל: ווי דען?

שאַפּסע: טאַקע רב שאַפּסע!... (גימפּעל און אלע לאַכען) צייט רב יוחנצי איז געוואָרען רב בין איך געוואָרען שמש און איך הייס רב שאַפּסע שמש.

זימפּעל: (צו די משוררים) ווי געפעלט אייך דער גולם?

שאַפּסע: אַז איהר וועט מיך רופען גולם, וועל איך אייך רופען דראָנג!

גימפעל: לאָז־זשע זײַן: רֶב גולם.
שאַפסע: וועל איך אײַך רופען רֶב דראָנג!
גימפעל: גולם!
שאַפסע: דראָנג!
גימפעל: נו לאָז זײַן רֶב שאַפסע. זאָג־זשע מיר רֶב שאַפסע, איז טאַקע אמת אַז מען האָט געזעצט רב יוחנצין על כסא הרבנות?
שאַפסע: און מיך על כסא השמשות.
גימפעל: אַ האַ! איז דאָס, צו ליעב דעם הײַנט אזא טראַסק?
שאַפסע: אַלץ הייסט אַ טראַסק! צײַט טראַסקעם האָבען זיך געטראַסקעט האָט זיך נאָך אַזאַ טראַסק נישט אויסגעטראַסקעוועט. און איהר ווייסט גאָר נישט? הײַנט איז דאָך תנאים בײַ אברהמלען.
גימפעל: איהר הערט חברה־לײַט?.. ווער זשע איז די כלה?
שאַפסע: טאַקע זי — זי אַליין איז דאָך די כלה.
גימפעל: ווער איז דאָס די זי?
שאַפסע: טאַקי זי אַליין...
גימפעל: ווער? גולם!
שאַפסע: דראָנג!
גימפעל: רעד מיט אַ... איך פרעג דאָך דיר, ווער איז די כלה?
שאַפסע: טאַקי זי — חנהלע.
גימפעל: זאָג זשע נאָר שאַפסע...
שאַפסע: רב גימפעל! אז איהר וועט מיך רופען פּראָסטע שאַפסע, וועל איך דאָך אײַך רופען... איהר ווייסט שוין וואָס...
גימפעל: טאַקע נאָר רֶב שאַפסע?
שאַפסע: אַוודאי רֶב שאַפסע.
גימפעל: זאָג זשע מיר רֶב שאַפסע, היתכן...

שאפסע: היתכן וואָס ?
גימפעל: היתכן, שרה שיינדעל...
שאפסע: שוין נישט שרה שיינדעל, נאָר די רביצין.
גימפעל: און די רביצין שרה שיינדעל האָט צו געלאָזט צו דעם שידוך ?
שאפסע: זעהט איהר רב גימפעל, אַז איהר פרעגט מיך ווי אַ מענש, וועל איך אייך ענטפערען: רב יוחנצי איז דער רב, שרה־שיינדעל — די רביצין, רב שאפסע — דער שמש, אברהמלע — דער חתן, חנה'לע — די כלה און דאָס אַלץ האָט אָנגעמאַכט...
גימפעל: ווער ? ווער האָט דאָס אָנגעמאַכט ?
שאפסע: וואָס הייסט ווער ? טאַקע ער!
גימפעל: ווער איז דאָס דער ער ?
שאפסע: רב יוחנצים ברודער...
גימפעל: אָט דער מיליאָנטשיק ?
שאפסע: וואָס ? אַ מיליאָנטשיק איז ער ?
גימפעל: וואָס דען, ניין ?
שאפסע: וואָס דען יאָ ?
גימפעל: וואָס ? ער איז גאָר קיין מיליאָנטשיק נישט ?
שאפסע: אַ מיליאָנטשיק גאָר! אַ מיליי—מיליי—מיליאָנטשיק..
גימפעל: הערט איהר חברה ? גרייט אָן גאָרגלען!
שאפסע: שאַט! שאַט! אָט פיהרט מען דעם רבין רב יוחנצי!

(מען פיהרט אריין ר' יוחנצין, מיט געזאנג)

כאָר.

מזל טוב, מזל טוב אין אַ גוטער שעה
ווינשט זשע אַלע דעם מורה הוראה
צו ליעב דעם יעהופיצער אונזער זיידען
טאַנצט זשע, טאַנצט זשע אַלע מיט פריידען

בים

גימפעל: שאַט! שאַט! צוליעב דער שמחה מוזען מיר געהן אַ פרעהליך טענצעל!

כאָר.

מיר יודעלעך, חסידים'לעך
זיינע כּשרה תּלמידים'לעך
גיבען אָב עהרע דעם צדיק.
זינגט זשע הויך,
אַלע מיט כּח, } בּים
גיעט אָב עהרע דעם צדיק!
לחיים, לחיים, (אַלע אָב).

דזייק: (לאַכט) האַ האַ האַ! איך וועל עס האָבען צו געדענקען אויף מיין גאַנצען לעבען אַרוים... אַ שיינע ראָלע שפּיעל איך דאָ אין דעם שטעדטעל! רויטשילדען האַלטען זיי, קענען מיר, פאַר אַ בּעטלער! זיי רעכנען מיר פאַר דעם גרעסטען מיליאָנער אין אַמעריקאַ... אַלץ טהוען זיי לויט מיין ווילען.

סעם: יו, היר?

דזייק: סעם! געדענק, זאָלסט זעהר פאָרזיכטיג זיין מיט דיין רעדען. איבערהויפּט וועגען אונזערע מיליאָנען.

סעם: וואַט דוויומין מיליאָנס?

דזייק: מיין קלוגער בּרודער, דער רבּי רב יוחנצי מיט זיין רביצין, דעם יעהופיצערס טאָכטער און אַזוי אויך דאָס גאַנצע שטעדטעל האָבען זיך איינגעבילדעט אַז איך פערמאָג טויזענדער מיליאָנען. און וואָס איך רעד נאָר אַרויס מיט'ן מויל ווערד בּאַלד אויסגעפיהרט. און איך האָב גלייך געשיקט נאָך די דאָזאָרעס פון שטאָט און האָב פערלאַנגט אַז מען זאָל קרוינען מיין בּרודער אַלס רב. און איך האָב ניט בּעדאַרפט צוויי מאָל איבּערדעדען און מען האָט איהם גלייך אונטער געשריבען אַ כּתב־רבּנות, דאָס הייסט אַ קאָנטראַקט. זיי מיינען אַודאי אַז איך וועל זיי איבערלאָזען עטליכע מיליאָנען... האַ האַ האַ!

סעם: דע מאַכט בי אינדיענס!

דזייק: געוויס. זיי זענען נאָך ערגער ווי אינדיאַנער. און די געשיכטע פון דיין קוזין אברהמעלע מיט דעם אָרעמען מיידעל אננאַ ווייסט דו דאָך. אַך! די אָרעמע אננאַ! איך קאָן עס מיר גאָר נישט ערקלערען. זי האָט אויף מיר אַ שרעקליכען איינדרוק געמאַכט! איך האָב געפאָדערט זיי זאָלען פערלויבט ווערען און היינט וועלען זיין די תנאים. אַלץ פיהר איך אוים ביי זיי.

סעם: פּאַפּאַ! וואַדט ווילבי די ענד?

דזייק: וואָס זאָל זיין?... מיר וועלען זיך דאָ, נאָך אַ פּאָר טאָג אויף־האַלטען, ביז איך וועל פערענדיגען מיינע געשעפטען. און דאַן וועלען מיר צוריק פאָהרען קיין אַמעריקאַ.

סעם: פּאַפּאַ! איי דו יו לייק מיי קאָזין באַבעלע?

דזייק: באַבעלע איז זעהר אַ שען קינד — אָבער צו פרום.

סעם: יו נאָ, פּאַפּאַ, איי לייק באַבעלע?

דזייק: געוויס, דאַרפסט דו זי ליעב האָבען, זי איז דאָך דיין קוזינע

סעם: איי לייק שי שעלבי מיי וויף.

דזייק: אָ, דו לויפער דו! דו רעדסט שוין פון אַ ווייב!?

סעם: פּאַפּאַ! שי איז לייק מיי סאַיים! איי יעם אַביקבוי.

דזייק: אָבער ווי קומסט דו צו איהר? זי איז דאָך אַ גאַנצע רביצין.

סעם: דאָנבי אַ פרייד, פּאַפּאַ איי וויל בי האָר שי־וויל, נאָר בי רביצין.

דזייק: סעם! מעהר קיין וואָרט דאַפון. מאַרש אַרוים!

סעם: אָללרייט (אָב) (עס קומט אריין שרה־שיינדעל און גימפּעל)

שרה שיינדעל: שוואָגער לעבען, איהר זענט גאָר דאָ? און מיר זוכען איך הערום!

דזייק: צו וואָס דאַרפט איהר מיך?

גימפּעל: מיר ווילען וויסען, פערשטעהט איהר מיך, וויפיעל

מיליאָנען מיר זאָלען דאָ אַריין כמאַליען? דאָס הייסט
וויפיעל גדן איהר זענט איך מתחייב?

שרה שיינדעל: טאַקע יאָ, פערשטעהט איהר מיך, רב
גימפעל שרייבט יעצט די תנאים, זזון אַזוי ווי איהר האָט
געזאָגט אַז איהר ווילט זיין דער מחותן משני הצדדים.
פרעגט ער, פערשטעהט איהר מיך, וויפיעל ער זאָל
איינשרייבען.

דזייק: קומט שוועגערין אין צווייטען צימער, וועלען מיר
רעדען דאָפון. (דזייק און שרה שיינדעל אָב).

נימפעל: אַז גאָט וועט העלפען וועל איך אויך כאַפען
אַ מיליאָן.

סעם: (קומט אַריין) סע! מיכטער!

נימפעל: חלילה! איך בין קיינמאָל נישט געוועהן קיין
שוסטער! איך בין אַ חזן — ווייסט וואָס עס הייסט חזן?

סעם: עווקאָס יו אַהר עֶ פיק.

נימפעל: שאַפסע גולם איז אַ ביק — אָבער נישט איך!

סעם: איי נאָ יו אַהר ערעווערענד.

נימפעל: ווער רעווערט, ווער?

סעם: יו אַהר — אָ — אָ

נימפעל: ער גלייכט מיר גאָר צו אַ דבר־אַחר!

סעם: איי נאָ יו אַהר רעווענד.

נימפעל. דאָס איז אמת, איך מאַך מיט די הענד. אַ חזן
מוז עס אָבער.

סעם: (לאכט) האַ האַ האַ.

נימפעל: גלויבסט מיר נישט? נאַ זעה (ווייזט איהם אַ פאַפיר)
אָט שטעהט אונטער געשריבען: גימפעל דער שטאָט־חזן.

סעם: (בעטראַכט דאָס פאַפיר) האַ דו יו קאָהל דעט?

נימפעל: אַודאי וועל איך עס לייענען אויפ'ן קול און נאָך
מיט אַ ניגון... (סעם בעטראַכט איהם די באָרד און די פאות)
אַ חשק פון אַ מיליאָנטשיק! נאָר וואָס מהוט נישט אַ יוד־

צוליעב פרנסה? קרייזעל מיר די פּאה, קראַץ מיר דעם באָרט, אבי עס זאָל אַרוים אפּאַר מיליאָנען.

סעם: סע ליסען!

גימפּעל: איך הייס נישט ניסן! האָ האָ ווען איך זאָל זיין ניסן — אָבער נישט צו פערזינדיגען, גימפּעל חזן קאָן אויך זינגען. אָט וועסט דו באַלד הערען (ער שרייט אין צווייטען צימער אריין): זרח! ברוך! געצעל! גרונם! קומט אַריין (זיי פאַלען אריין)

סעם: (מיינט אז זיי ווילען איהם שלאָגען) סע! יו! וואָנד אַ פייט! קאָם אָן! איל פייט יו!

גימפּעל: (שרעקענד) חלילה מיין קינד! ווער שלאָגט זיך; (צו די משוררים) חברה! דער מיליאָנטשיק וויל: מיר זאָלען איהם עפּעס זינגען. עס ועט געוויס אַרוים אַפּאַר מיליאָנען. נו! (זיי זינגען)

סעם: סע! סע! דעט אינוף! איי וויל סינג יו!

גימפּעל: שאַ שאַ! לאָזט נאָר! איהר הערט? דער מיליאָנטשיק וויל אונז עפּעס זינגען.

איינער. נו, לאָמיר אדרבה הערען וואָס אַזאַ מיליאָנטשיקעל זינגט.

גימפּעל: ער מעג שוין זינגען וואָס ער וויל, אַבי עס זאָל נאָר אַרוים אַפּאַר מיליאָנען. נו...

סעם: אל ביבי אַ סאָנג — עס וויל בי סאַלעט.

גימפּעל: איהר הערט? ער וועט אונז זינגען פון צלאָל־חזן.

אַלע. האָ האָ, נו אדרבה! אדרבה!

סעם (זינגט).

שי איז מיי סוויטסט האַרט! איי עם האָר בוי!

שיִ איז מײַ העניִ אײ לײַק האָר!
שיִ וויִל מערי שור פאָר מיִ —
איי וויִל קיִם האָר, שיִ וויִל קיִם מיִ... (גימפעל שלאָגט איהם אָבער)

גימפעל: שאַ; שאַ! זעהסט דו מײַן קינד, עס וואָלט זעהר גוט זײַן, נאָר דאָס אײגענע אָהן ווערטער.

סעם: וואָ דו יו וואָנדט.

גימפעל: מיט דער האַנד שאַדט ניִשט, אָבער אָהן ווערטער, נאָר די רײנע מעלאָדיי.

סעם: איי נאָ. יומיִן וויִט אָהט וואויץ.

גימפעל: איך וויצעל זיך ניִשט, חלילה! נאָר ניִש רעדען, בלויז געזאַנג... (סעם פײַפט דאָס זעלבע) אָ נײַן! שאַ! שאָ! דאָס פערשטעה איך גאָר ניִשט! און גלאַט ווי טהאָר מען עס פײַפען איִן אַ יודיִש הויז?

סעם: וואַט דו יו וואָנדט?

גימפעל: וואָס פאַר אַ וואַנד — עס מאָג זײַן איִן מיִטטען שטוב, נאָר בלויז נגיִנה מײַן איך...

סעם: איי נאָ וואָ דו יו מיִן! דיִר ניִט רײדע.

גימפעל: איך שיִלט דיך ניִשט און דו שיִלט מיִך ניִשט. נאָך דאָס פעהלט מיִר איך זאָל, חלילה, מײַן ביִסעל לשון פערליִרען. דו מאָגסט דיר רעדען וויִפיִעל דו וויִלסט נאָר ניִשט בזו הרגע. אַציִנד דאַרף איך אַ ביִסעל זיִנגען. איך מײַן בלויז נגינה...

סעם: איי נאָ — (זיִנגט אָהן ווערטער).

גימפעל: (קוועלט אָן) אַך ווי גוט! ווי זיִס! מַלְאָכִים געזאַנג! עס צוגעהט איִן יעדען אֵבר... וואו כמאַליעט מען עס ערגיִץ אַרײַן? אַ וואויל ניִגונדעל, בנאמנות!.. האַ? ומִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ... עפּעס געהט עס ניִשט... אפשר, האַ?.. וּנְתַנֶּה תּוֹקֶף קְדוּשַּׁת הַיּוֹם... פּאַסט אָבער ניִשט...

אײנער. צום „לְכָה דוֹדִי" דאַכט זיך ניִשט שלעכט.

גימפעל: שטיל דו דראַנג!... וואַרט, נאָך וואַרט, האַ? דאַכט זיך האַ? יאָ?.. לְכָה דוֹדִי לִקְרַאת.., זעהר גוט, זעהר גוט! עס לעגט זיך אוים געצײַכענט... נו! (אַלע זינגען, סעם זינגט מיט).

דזייק: (קומט אָן ווי זיי זינגען) סעם! וואָס טהוסט דו? דו לויפער אײנער! — הערר גימפעל! געהט און ענדיגט די תנאים!

גימפעל: (ערשרעקענד) גלײַך! גלײַך! (צו די משוררים) געהט! געהט! (זיי געהען אָב) גאָט זײַ דאַנק! איך האָב נושא חן געוועזען בײַם נרויסען און בײַם קלײנעם מיליאָנטשיק! (אַב)

סעם: וועל פּאַפּאַ! פיעל מיליאָנען דו שרײַב אַרײַן?

דזייק: עס איז ניט דײַן זאַך! מאַרש אַרוים!

סעם: אָללרײַט (אַב)

חנהלע: (קומט אַרײַן) אַך! מײַן עדלער וואָלטהעטער! גאָט זאָל אײך בענשען! איך האָב קײן ווערטער ניט צו דאַנקען אײַך פאַר דעם גוטען וואָס איהר טהוט מיט מיר! איך עהרע אײך ווי אַן׳אײגענעם פאָטער!

דזייק: אַ פאָטער! איך בין געוועזען אַמאָל אַ פאָטער פון אַ טאָכטער! אַננאַ האָט זי געהייסען... אָבער לײַדער האָב איך זי פערלוירען צוזאַמען מיט איהר מוטער!... פער־לוירען האָב איך זי, אָבער איך וועל זי ניע פערגעסען!...

חנהלע: אָרעמער פאָטער!

דזייק: זי, ליעבע חנה׳לע האָבען אויף מיך אַ שטאַרקען אײנ־דריק געמאַכט, פון ערשטען אויגענבליק אָן צײַט איך האָב איך דערזעהען בין איך צו אײך צו געבינדען גע־וואָרען ווי אַ פאָטער צו זײַן אײגענען קינד. איך בין בערײַט אַלעס אָנצוווענדען אַבי אײך גליקליך צו זעהן, און ווי גליקליך וואָלט איך מיך שעצען איך זאָל קענען בײַ אײך פערטרעטען די פאַטער־שטעלע, איהר זאָלט זײַן מײַן טרײַסט אַנשטאַט מײַן פערלוירענע אַננאַ. אַך ווי גליקליך וואָלט איך זײַן. ערלויב מיר, חנה׳לע, דײַן שטערן

פעטערליך צו קיסען. (ער קושט זי, אברהמ׳עלע קומט אן און בלייבט שטעהן) וואס ביזטו אזוי שטעהען געבליבען? ביסט דו פיליייכט אייפערזיכטיג וואס איך האב מיך ערלויבט דיין כלה א פעטערליכען קוס צו געבען?.. זיי וויסען אברהמע־לע אז איך בעטראכט זי אלס מיין אייגען קינד. איהר זענט ביידע מיינע קינדער... ביידע זאג איך... עוויג וואלט איך וועלען מיט אייך ביידען זיין צו זאמען. יעצט אבער מוז איך אייך אויף א קורצע צייט לאזען אליין, אום מארגען גאנץ פריה מיטן צוג אב צו רייזען. בלייבט געזינד קינדערלעך! אויף׳ם ווידער זעהן! (אב)

אברהמעלע: זייט געזינד אנקעל.

חנהלע: געהן זי געזונד, פאטער. — (צו אברהמלע) וואס ביסטו אזוי שטעהן געבליבען?

אברהמעלע: חנהלע. דער פאטער דיינער, — ווי דו רופסט איהם — געפעהלט מיר גאר נישט. איך האב קיין צו־טרויען צו איהם....

חנהלע: ווי איך זעה, ביסטו אייפערזיכטיג אויף דעם עדלען מענשען, וועלכען מיר האבען צו פערדאנקען אונזער גליק... אברהמ׳לע.. זיי רוהיג... ער האט מיך גע־קושט... אבער פעטערליך... און אויך ביי דיר דארף ער פעררעכענט זיין מעהר אלס אנקעל... מעהר, פיעל מעהר....

אברהמעלע: יא, האסט רעכט מיין טהייערע, פערצייהע מיר.... ענדליך איז געקומען די ליעבע צייט, אז איך קאן פריי פאר דער גאנצער וועלט אויס־שרייען מיין שטארקע ליעבע צו דיר... יא ש־־ארק איז די ליעבע, אבער דער אייפער! א שרעקליכען אייפער ברינגט זי מיר ארייין... איך ווייס עס איז מיין שוועכע, איך לייד דאריבער, לייד אומזאנסט... אבער, גאט ווייס צו וואס עס קאן מיר ברענגען..

חנהלע: זיי רוהיג מײַן ליעבער, טהײַערער אברהמלע. (זי נעמט אַרויס פון בוזעם אַ בילד) זעהסטו מײַן ליעבער, אַט דאָס בילד, דאָס איינציגע געדעכעניש וואָס איז מיר געבליעבען פון מײַן גאָט־זעליגע מוטער, דאָס איז ביי מיר טהײַערער פון מײַן גאַנצעם לעבען, און ביי דעם הײליגען געדעכעניש שווער איך דיר, אַז דו ביסט מײַן ערשטע ליעבע און וועסט עס בלײַבען ביז אין מײַן גרוב...

אברהמעלע: אַך מײַן טהײַערער! פערצײַע! פערצײַע! (זיי אומאַרמען זיך – עס הערט זיך טריט, זיי כאַפּען זיך) דאַכט זיך מען געהט. לאָזען אונז די פאַנאַטיקער ניט בעגעגנען. קום מײַן טהײַערע! (ביידע אַב)

באַבעלע: (אַרײַן קומענד) ער איז טאַקע פערליעבט!.. און ער האָט רעכט. אפילו איך בין שוין אויך פערליעבט אין איהר. איך האָב זי ליעב געקריגען ווי אַ׳נ׳אייגענע שוועסטער. איך וואָלט, דאַכט זיך, וואָס געטהון אַבי צו זײַן מיט איהר צוזאַמען. (סעם זינגט אונטער די קאַליסען) אוי! ער איז שוין ווידער דאָ! וואו איך געה לויפט ער מיר נאָך און האַלט מיר און איין דילען דעם קאָפּ. אָבער איך פערשטעה ניט אַ וואָרט וואָס ער רעדט... נאָר דאָס האַרץ, דאָס האַרץ מײַנס שפּירט... עס העבט עפּעס אָן אַזוי צו קלאַפּען... איך ציטער אינגאַנצען... (סעם קומט אַרײַן) אוי! אָט איז ער!..

סעם: סוויט, באַבעלע, יו נאָ, יו אַר מײַ קאָזין.

באַבעלע: וואָס? דעם חזן דאַרפסט דו? אַט וועל איך איהם באַלד אַרײַן שיקען... (זי וויל געהען)

סעם: יו נאָ, יו מײַ שוועסטער קינד.

באַבעלע: אמת, דו ביסט מײַן געשוועסטער קינד, אָבער זינדיגען טהאָר מען ניט!

סעם: סוויט, באַבעלע, איי דאָנט נו וואָדו יו מין זינדיגע.

באַבעלע: איי! לאָז מיך אָב!..

סעם: סוויט באַבעלע! יו נו איי לאָוו יו. איך דיך זאָ ליעבע
איך געה שטערבע, אַ יונגע טויט...
באבעלע: וואָס זשע זאָל איך דיר טהון?
סעם: האָב מיך אויך ליעב. סוויט באַבעלע, איך דיך קוסען!
באבעלע: װעה איז מיר! מען טאָהר דען?
סעם: ס'איז אָבער גוט...
באבעלע: לאָז מיך גענעהען!
סעם: קאָן גישט לענגער! (ער קושט זי)
באבעלע: װעה איז מיר. וואָס האָסט דו געטהון? גאָט זאָל
מיך נאָר נישט שטראָפען. גאָטעניו. (לױפט אָב)
סעם: (בלײבט שטעהן) נעווער יומײַנד. איי וויל קיס יו! מײַ
פאַפאַ וויל בײַ יו פיר מאַני (ער זינגט)

1.

לערנען קאָן איך גוט, אוי פאַפאַ, אוי פאַפאַ
קײן קינד בין איך שוין ניט אוי פאַפאַ, אוי פאַפאַ.
צום לערנען האָב איך זיך געשטיפט,
שטעטס אַ גוט־בוי געוועהן
און צײַט איך האָב נאָר זי געזעהען
האָב איך מיך אין איהר פערליעבט.
אוי פאַפאַ אוי פאַפאַ
פאַפאַ קויף מיר דאָס } בּיס.
איך וויל קײן קלײדער, איך ברויך קײן געלד
וואָס נוטצט מיר די גאַנצע וועלט
ווען זי גיעט מיר נאָר איין קוסס
אוי פאַפּעניו קויף מיר דאָס...

2.

װען איך בין געװעזען נאָך אַ קינד אוי מאַמאַ, אוי מאַמאַ!
װי בין איך געװען דאַן בלינד אוי מאַמאַ, אוי מאַמאַ!
אָבער גליקליך בין איך דאַן געװעהן
איך האָב פון קײן זאַך געװאוסט
צו קײן זאַך האָב איך נישט געגלוסט
געליעבט האָב איך דיך נאָר אַלײן
אוי מאַמאַ, אוי מאַמאַ
מאַמאַ קויף מיר דאָס } ב״ם
איך װיל קײן קלײדער, איך ברויך קײן געלד
װאָס נוטצט מיר די גאַנצע װעלט
װען זי גיעט מיר נאָר אײן קוסס
אוי מאַמעניו קויף מיר דאָס!..

פֶּערְנַואַנְדְלוּנְג

(אַ בעזונדער צימער װאו דזייק שלאָפט, עס איז פאַרטאָג. דזייק אײלענד זיך צום צוג שטעהט אויף און ציהעט זיך געשװינד אָן.)

דזייק: (קוקט אויפ׳ן זײגער) אָ שוין נאָך 5 אַ זײגער, איך זאָל נאָר דעם צוג נישט פערזאָמען. פערלאָזט זיך אויף שאַפסען. אָבער ער האָט געמוזט פערשלאָפען. (ער פאַקט צוזאַמען די זאַכען) אַך די חנה׳לע. דאָס ליעבענסװירדיגע קינד קאָן מיר גאָר פון זינען נישט אַרויס. אַך װי שװער איז מיר צו שײדען זיך מיט איהר! (עס קומט אָן חנהלע אין די שלאָף־קלײדער, מיט אַ ליכט אין דער האַנד, אַלס נאַכט־װאַנדלערין) אַך גאָט! װאָס זאָל דאָס בעדײטען?

חנה׳לע: (נעהט לאַנגזאַם און רעדט) גליקליך שפיר איך מיך יעצט. אַלע זענען מיר פרײנד געװאָרען. און באַבעלע, מײן

טהײַערע שװעגערין װי ליעב האָב איך זי. קום אַהער צו מיר טהײַערע באַבעלע! איך װיל דיך אום־אַרמען.

דזייק: גאָט! זי איז אַ נאַכט־װאַנדלערין! און דאַדורך רופט מען זי „פערבלאָנדזעטע נשמה“. די גראָבע מענשען פערשטעהען נישט אַז זי איז נעבעך קראַנק...

חנה׳לע: און װי געפעהלט דיר, באַבעלע, מײַן נײַע קלײד?

דזייק: װאָס טהוט מען? אויף־װעקען זי טהאָר מען נישט! עס קאָן איהר פיעל ערגער מאַכען!..

חנה׳לע: און דו אַברהמלע, װאָס שטעהסט דו פון דער װײַטענס? ביסט דו נאָך אַלץ אײפערזיכטיג? (זי רוקט זיך צו צום בעט און פאַלט אויף דעם ארויף און שלאָפט איין)

דזייק: קראַנק איז זי. אַ שרעקליכע קרענק איז דאָס, און היינט איז זיכער קײן גוטע דאָקטוירים דאָ!.. אָבער איך מוז זי רעטען! פון װיען װעל איך פאַר איהר אַ דאָקטאָר אראָב ברענגען, עס זאָל מיר אפילו מײַן גאַנץ פערמעגען קאָסטען און רעטען מוז איך זי. — בלײַב געזונד מײַן טהײַער קינד! עס װערד שפעט, איך מוז אײלען צום צוג — אָבער אויך נאָר פון דײַנעט װעגען. אַדיע! אַדיע! (ער געהט שנעל אָב)

שאפסע: (קומט אַרײַן) רֶב מיליאָנטשיק! שטעהט אויף! איהר קאָנט נאָך דעם צוג פערזאָמען! עס איז שוין באַלד װעקס דער זײגער! (צו געהענד צום בעט) אוי! װעה איז מיר! אַ בראָך איז מיר! זי בײַ איהם אין בעט!... רב יוחנצי! רב שׂרה שײַנדעל! מענשען! קומט אַרײַן (אַלע אַרײַן) זעהט! זי בײַ איהם אין בעט

אברהמלע: חנה!

חנה׳לע: (װאַכט אויף) אַ׳נ׳אַנדערע צימער! גאָט װאָס געהט דאָ מיט מיר פאָר? װאו בין איך? װאָס טהוט איהר אַלע דאָ?

אברהמעלע: און דאָס טאַקע װיל איך דיך פרעגען: װאָס טהוסט דו דאָ? דו אונגליקליכע!

חנהלע: אַלמעכטיגער גאָט! וואו בין איך?

יוחנצי: קוקט נאָר אָן ווי זי מאַכט דעם אָנשטעל, די מכשפה! יודען! איהר זאָלט וויסען, אַז לויט דעם דין נאָך, איז זי מוחרם ומנודה, און מען טהאָר נישט שטעהען און איהרע פיער עלען.

שׂרה שיינדעל: הײליגער יעהופוצער! דו זעהסט דאָך אַלעס! און דו ווייסט דאָך גוט אַז מיר זענען חלילה אין דעם נישט שולדיג. בעט גאָט פאַר אונז, הײליגער זיידע, מיר זאָלען נישט געשטראָפט ווערען פאַר דער שרעקליכע זינד, וואָס איז געשעהען אין אונזער הויז אָהן אונזער וויסען... און דו מרשעת שטעהסט נאָך, און ווערסט נישט איינגעזינקען אין דער ערד אַריין פאַר חרפּה און בושה. געוואַלד! וואו איז עס געהערט געוואָרען נאָך אַזאַ חוצפּה אויף דער וועלט. אַרויס פון מיין שטוב! דו פערבלאָנזעטע נשמה! אַרויס כּלבתּ!

חנהלע: ווערה איז מיר! וואָס הער איך? אברהמעלע שיץ מיך!

אבר׳המעלע: דו בעטריגערין! דו וואַגסט נאָך מיין נאָמען צ רופען!

חנהלע: גערעכטער גאָט! וואָס געהט דאָ פאָר? (פאַלט אויף די קניע) אויף מיינע קניע פאַל איך פאַר דיר אברהמלע! איך בעט דיך, ערקלער מיר וואָס דאָ געהט פאָר? מיט וואָס האָב איך אַזוי זיך פערזינדיגט? פאַר וואָס קומט מיר אַזוי צו בעהאַנדלען?!

אברהמעלע: און דו וואַגסט נאָך צו פרעגען פאַר וואָס?! ווילסטו מיך אויך יעצט בעטריגען און איינרעדען אַז עס איז געוועזען אַ פּעטערליבער קוש? האַ און היינט בייזט דו איהם געקומען בעלוינען פאַר זיין גערעכטיגען קושען?.

חנהלע: גאָט אין הימעל! וואָס איך מוז אַלץ הערען!

אברהמעלע: און מיט די תנאים מיינסט דו בין איך שוין אויף

עֶוויִג צוּ דיִר פֶערבּיִנדעֶן ? נײַן ! איִךְ בּיִן עֶס געֶוויעֶהן . . .
אָבּעֶר נאָךְ אַזאַ פרעֶכהײַט . . . אוים ! (נעֶמט אַרוים די תנאים
איִן צוּ רײַסט זיי) צוּריִסעֶן די תנאים ! און צוּריִסעֶן איז
אונזר בּונד אויף איִמעֶר און עֶוויִג !

חנהלע: גאָט ! וואָס הער איִךְ ! מוטעֶר ! גאָט־זעֶליִגעֶ מוטעֶר !
עֶרבּאַרמעֶ דיִךְ אויף דײַן אונגליִקליִכעֶ טאָכטעֶר ! נעֶם מיִךְ
צוּ צוּ דיִר , מוּטעֶר ! . . . יאָ ! ניִשט לאַנג און איִךְ קום צוּ
דיִר !

אבּרהמעלע: (וואַרפט איִהר די צוּריִסעֶנעֶ תנאיִם) נאַ דיִר אָבּ ,
און געֶה !

שרה שיינדעל: הײַליִגעֶר יעֶהוּפיִצעֶר ! שטעֶה אונז בּײַ ! (חנהלע
פּיִט שרעֶקליִכעֶן אוים געֶשרײַ פאַלט איִן אונמאַכט)

פאָרהאַנג .

ענדע צווייטע אקט

דריטער אקט.

(עס קומט פאר אַ צימער ביי גימפּעל חזן. ווען דער פאָרהאַנג געהט אויף האַלט גימפּעל אין מיטט איינזינגען עפּעס, מיט זיינע משוררים. עס איז פורים פאר דער סעודה).

גימפּעל: (נאָך איינגינגע מאָל איבער זינגען) נו עס וועט שוין געהן; אָ. אָ! עס וועט געהן ווי געשמירט. אַצינד קאָנט איהר איך געהן, נאָר געדענקט, אַזוי, אַקעגען אַ שעה אַרום, איהר זאָלט דאָ זיין. מיר מוזען געהען צו רב יוחנציו. געדענקט!

אלע: גוט, גוט! אַ גוטען פורים, אַ גוטען פורים חזן! (משוררים אָב).

גימפּעל: אַ גוטען פורים, אַ גוט יאָהר!..

באבעלע: (קומט אריין) אַ גוטען פורים אייך רב גימפּעל!

גימפּעל: אָ, באַבעלע! אַ גוטען פורים, אַ גוט יאָהר. וואָס טהוסט דו עפּעס דאָ, באַבעלע?

באבעלע: איך בין געקומען זעהן וואָס חנהלע מאַכט.

גימפּעל: אויף אַלע אונזערע שונאים געזאָגט. ווער עס ווינשט אונז שלעכטס, זאָל אַזוי אויסזעהען, ווי זי געבעהט. איך זאָג דיר, באַבעלע, אַז מען זאָל האָבען אפילו אַ שטיינערנעם הערץ וואָלט עס אויך צו נאַסען ווערען, צו קוקענדיג דאָס אונגליקליכע קינד. טאָג ווי נאַכט געהט זי אַרום אַ צו טראָגענע, אַ צו מישטע, רעדט איבער פייער און וואַסער, וויינט, קלאָגט און לאַכט. דאָס האַרץ וויינט אויף איהר קוקענדיג. איך זאָג דיר באַבעלע, אַז דיין טאַטע, מאַמע, וועלען דאַרפען אָבגעבען דין וחשבון, פאַר די צרות וואָס זיי האָבען איהר אָנגעטהון!

באבעלע: וואָס איז דען שולדיג דער טאַטע מיט דער מאַמען? אַז זי אליין..

נימפּעל: זי אַליין! וואָס זי אַליין? גלויב מיר זי איז אַ גאַנץ אָרענטליך קינד. זאָל נאָר דער מיליאָנטשיק צוריק קומען פון וויען. ער וועט זיך מיט אַלע אָבּרעכנען... שאַ! דאַכט זיך זי געהט אַהער... יאָ. (חנהלע ערשיינט צוטראָגען)

באַבּעלע: (רוקט זיך שרעקענד אָב) אוי איך האָב מורא פאַר איהר!

חנהלע: אַלע אַנטלויפען פון מיר! איך ליעג אין חרם! אַלע פיינדען מיר! קיין איין לעבּעדיגען פריינד! די איינציגע פריינדין, מיינע מוטער, איז טויט! אָ מוטער, מוטער! דו ווייסט דעם אמת, אַז דיין אונגליקליך קינד בעזיצט נישט קיין פאַלשעס הערץ. אָבער ליידער וויל עס מיר קיינער נישט גלויבען!.. אָ מוטער, מוטער! נישט לאַנג נאָך, און איך וועל זיין ביי דיר. פאַר דיר וועל איך מיר קענען מיין גאַנץ האַרץ אויסגיסען. צייט דו ביסט אַוועק פון מיר, מוטער, האָב איך נישט פאַר וועמען זיך אויס צורעדען, מען יאָגט מיך מען פלאָגט מיך אָהן אַ פאַר וואָס! עס העלפט נישט קיין שום פערענטפערן זיך! דער איינציגער שוץ מיינער, קאָנסטו נאָר זיין. אוי מוטער! רעטע מיך, נעם מיך צו צו דיר!... אָבער, באַלד נישט לאַנג. מוטער טרויע. באַלד וועל איך זיין ביי דיר, יאָ! האַ האַ האַ!.

נימפּעל: חנה'לע! בעמערקסט גאָר נישט ווער עס איז געקומען צו דיר? באַבּעלע איז דאָ.

באַבּעלע: חנהלע! איך האָב דיר געבּראַכט אַ גרוס פון אַברהמ'לען.

חנהלע: אברהמעלע! איך בין אונשולדיג! פערשטוים מיך נישט! אברהמעלע! גלויב מיר! גלויב דיין אונשולדיגע חנהלע! גלויב נישט די שלעכטע מענשען! איך בין נישט פאַלש! מיין האַרץ איז ריין!... ניין! ניין! אַוועק! אַוועק געה אברהמעלע! געה! ביסט מיט זיי איינס! אַלע

זענט איהר מײַנע פײַנד! אװעק! אַיװעק! געהט פון מיר!
די אײנציגע פרײַנדין איז מײַן מוטער! אָ מוטער, טהײַ־
ערע מוטער איך געה צו דיר! האַ האַ האַ!.. (אָב)

באַבעלע: (האַלב־װײנענד) אַך, מײַן אָרעמע חנהלע!

גימפּעל: אַזױ װי דו האָסט אַצינד געזעהען, אַזױ איז יעדער
טאָג. אָט װײנט זי, אָט לאַכט זי. עס איז שרעקליך, זאָג
איך דיר! עס רײַסט מיר בײַם האַרצען צו קוקענדיג! אַך,
װי דערלעב איך שױן דער מיליאָנטשיק זאָל קומען. אַלץ,
אַלץ מוז איך איהם דערצעהלען.

שאַפּסע: (קומט אַרײַן) אַ גוטער יום־טוב אײַך, רב גימפּעל.

גימפּעל: אַ גוט יום טוב, אַ גוט יאָהר.

שאַפּסע: װײסט איהר רב גימפּעל װאָס איך בין צו אײַך
געקומען?

גימפּעל: װאָס?

שאַפּסע: הײַנט איז דאָך פּורים אין שטעטעל, װאָלט גוט זײַן
מיר זאָלען זיך בײדע פערשטעלען: איך פאַר המן הצדיק
און איהר פאַר וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה און אַרום געהן אין די
הײַזער און מאַכען געלט.

גימפּעל: אָ װאַ! ניט אַנדערש! האָסט אַ גוטען געשמאַק
גולם! איך גימפּעל דער שטאָט־חזן האָב שױן ניט מיט
װעמען אין די הײַזער צו געהען נאָר מיט שאַפּסע גולם?!
געה דיר געזונדער־הײט! אין די הײַזער בין איך ניט
קראַנק אַלײן צו געהן... (אָב)

שאַפּסע: דאַרף מען ניט! (דערזעהט באַבעלען) באַבעלע! װאָס
טהוסט דו דאָ? איך װעל דערצעהלען דער מאַמען, װעסט
דו קריגען אַ שװאַרצען סוף...

באַבעלע: שאַפּסעניו, הערצעניו, דערצעהל ניט דער
מאַמען, זי װעט מיך שלאָגען!

שאַפּסע: נו װאָס אַרט דאָס מיך אַז זי װעט דיך שלאָגען? עס
װעט דען מיר װעה טהון?

באבעלע: שאפסעלע דו האסט דאך ליעב פיש.

שאפסע: יא, נו?...

באבעלע: וועל איך דיר געבען א שטיק פיש, א גאנץ גרויס שטיק פיש, אבי דערצעהל נישט דער מאמען.

שאפסע: פיש! און שא!

באבעלע: אזא שטיק און שוין!

שאפסע: אזא שטיק! און שא! אוי שאפסע ביזט דו, א חכם פון דער מה נשתנה. (זינגט)

I.

שאפסע ביזט כ'לעבען נישט קיין גולם
גדול מייגסטו זיין ביי דיר:
אין דיינע הענד ליגט דער גאנצער עולם,
אנקומען מוז מען נאר צו מיר.
א יעדערער שיקט מיר אנ'אנדערען גאנג
און איך פאלג זיי אהן א שום טענה;
ווייל איך בין שוין אזוי לאנג:
א חכם פון דער „מה־נשתנה".

II.

א ווייבעל פיעשצעט זיך ביי איהר מאן
ווייל ער האט זי זעהר ליעב;
ער גיעט זיך איהר איבער אין די הענד אריין
דער ספאדאק ווערט זי באלד אין שטוב;
שפעטער כאפט ער פעטש פון איהר:
פון זיין טהייער ווייבעל ברייגע,
ווייל ער איז געראהטען אין מיר:
א חכם פון דער מה נשתנה.

III.

איינער פערליִעבּט זיךְ אין בּיכ'עלע מעות :
ער זוכט ניִשט מעהר ווי ווערען רייךְ ,
מיין ווייבּעל , זאָגט ער , מאָג זיין אָהן א נאָז
אבּי זי האָט נאָר געלד א סך ;
ווייבּעל געפינען האָט בּאלד דער מזיק
א'נ'אָבּגעשלאָגענע הושענא . . .
און געלט ? א קרענק ! האָט אויךְ רב אייזיק . . .
א חכם פון דער מה נשתנה .

IV.

איינער קריגט זיין דיִענסט מויד ליִעבּ ;
און בּעקענען וויל ער דאָס איהר ;
ער זאָגט איהר ווען ס'איז פינסטער אין שטוב
„א כפרה זאָל זיין מיין ווייבּ פאר דיר"
פלוצלונג קריגט ער : א קנאק אין די ציין !
אוי ווי גרוים זענען די צרות זיינע :
זיין אייגען ווייבּעלע איז דאָס געוועהן .
א חכם פון דער מה נשתנה . .

פערוואנדלונג

(עס שטעלט פאר בּיי רב יוחנצין פאר דער סעודה . אין שטוב איז יום־טובדיג — בּאבּעלע אליין קוקט אין סדור)

דיךְ גאָט לויבּען מיר אלע היינט :
אין דעם יום־טוב פּורים .
מיר טאנצען און פרעהען זיךְ אלע בּיינאנד
און זינגען שענע מזמורים .

מיר דארפען היינט נאר לויבען און זינגען
דען מיר זענען געוועזען אין געפאהר
דער רשע המן האט אונז געוואלט אומבריינגען
און גאט האט איהם געשטראפט דערפאר. } בים

סעם: (אונטער די קאליסען) שי איז מיי סוויט הארט.

באבעלע: אוי! ער איז שוין ווידער דא!

סעם: (טרעט אויף) סוויט באבעלע דאן בי א פרייד.

באבעלע: א שענע פרייד וועט דא זיין! אז מיין פאטער מיט דער מוטער וועלען קומען פון שול און וועלען אונז דא עבייר טרעפען אליין!

סעם: נא! איי מין — דיר האבען קיין אנגסט, סוויט באבעלע, יו נא וואט איי קעם טו יו? איך דיר זאגען, אז איך דיך ליעבע, איך דיך זוי ליעבע אז איך שטארב מיט יונגען טויט.

באבעלע: וואס זשע זאל איך דיר טהון?

סעם: דו מיך אויך ליעבען, באבעלע! שא מי יו הענד... דו הערסט ווי דא קלאפט? (באבעלע שאקעלט מיט'ן קאפ) דא ליעגט די ליעבע און קלאפט. עס מאכט אזוי: בום-סטארא-רא-ראם! ווי אזוי מאכט עס ביי דיר?

באבעלע: אוי! ביי מיר מאכט אויך, ווי אזוי זאגסט דו? בום-סטארא-רא-ראם.

סעם: נו איז דאך גוט.

באבעלע: ניין עס איז נישט גוט.

סעם: ווארום נישט גוט?

באבעלע: דו האסט פערגעסען וואס פאר א בעזע הערצער עס האבען מיינע פאטער און מוטער אויף דיין פאטער?

סעם: סוויט באבעלע! דו גלויבסט אז דיין פאפא מיט דיין מאמא, וואס גלויבט אויף מיין פאפא, גלויבען אויף דיין פאפא מיט דיין מאמא, אז מיין פאפא איז מיט דיין מאמא...

באבעלע: אוי געגוג שוין פאפא, מאמא. דו רעדסט און רעדסט און איך פערשטעה דיך נישט א ווארט.

סעם: יו רײַט באַבעלע יו וויל סי עף מײַ פּאַפּאַ וויל קעם, הי׳וויל פּיקסעט.
באַבעלע: מיט לעבעדיגע פּיקסען וועט ער קומען?
סעם: נאָ איי מין עף מײַ פּאַפּאַ וויל קעם. הי וויל מײַקיט אָל רײַט.
באַבעלע: וואָס וועט ער מאַכען?
סעם: וואַט שול איי דו? דו פערשטעהסט מיך נישט.
באַבעלע: זעהסטו, דאַפיר וויל דיך נישט, נישט דער פּאַפּאַ און נישט די מאַמאַ.
סעם: יו מאַמאַ, מײַק־מי־סיק.
באַבעלע: וואָס מײַן מאַמע איז אַ ציג?
סעם: נו, דיר דו מאַמאַ מאַכט מיך קראַנק.
באַבעלע: אוי וועה! זאָלסט כאָטשע זײַן אַ יוד.
סעם: אויף קאָרס, איי יעם, איי יוד.
באַבעלע: דאָס הײַסט אַ יוד? אויף דײַן פּנים זעהט מען אפילו נישט אָן דעם צלם אֱלֹהִים.
סעם: דו יעצט רעדסט. איך דיך נישט פערשטעה!
באַבעלע: דאָס איז דאָך לשון הקדש.
סעם: לאָשקע קושקע? וואָט איז דעט? מען עו אָ ע פּרוי?
באַבעלע: דו ביסט טאַקע גאָר קײן יוד נישט.
סעם: אויף קאָרס איך אַ יוד.
באַבעלע: דאָס הײַסט אַ יוד? איך מײַן אַ יוד וואָס זאָל מאַכען כבוד אונזער זײדען דעם יעהופיצער.
סעם: אָלרײַט! איי וויל מײַק כבוד — יו זײדען דעם יעהופיצער.
באַבעלע: איך פערשטעה גאָר נישט. זאָלסט כאָטשע האָבען אַ יודישען נאָמען?
סעם: אויף קורס איי גאַט אַ יודישקע נאָמען.
באַבעלע: האָסט אַ יודישען נאָמען? ווי זשע הײַסט דו אויף דײַן יודישען נאָמען?

סעם: יו קויל מי כעם.
באבעלע: אוי! סמך מם!
סעם: נא, מיי נעם איז שמואליקעל.
באבעלע: שמואליקעל? איי מאכט א שענער נאמען. שמואלי-קעל.
סעם: נו, ווייל איך מאכע זיין דיין שמואליקעל.
באבעלע: אבער דער טאטע מיט דער מאמען דארפען אויך וויסען פון דעם.
סעם: או נא דעט איז ע הארט זשאב.
באבעלע: וואס מיינע מוטער איז א שקראב?
סעם: נא איי מין, דאס א שווערע זאך. באבעלע דו ווילסט מיך האבען פאר דיין שמואליקעל?
באבעלע: איך וויל.
סעם: איך וויל אויך. (וויינט).
באבעלע: וואס וויינסט דו? שמואליקעל!
סעם: (וויינענד) וואס וויינסט דו באבעלע?
באבעלע: איך וויין נישט. (לאכט)
סעם: (לאכט) איך וויין אויך נישט.
באבעלע: וואס לאכסט דו? שמואליקעל.
סעם: וואס לאכסט דו? באבעלע.
באבעלע: איך וויים נישט.
סעם: איך וויים אויך נישט.
באבעלע: שמואליקעל!
סעם: וועמענס שמואליקעל?
באבעלע: מיין.
סעם: אורײַ! פיר באבעלע מיט שמואליקעל. (זיי זינגען א
באבעלע: גוט און פרום זאלסט דו זיין;
איבער דער גמרא קנעלען.
וירסט דו קענען זיין מיין מאן;
נאט און לייט ועסטו געפעלען.

סעם: יו קאָלמיַ שמואֶליִקעֶל דיִער, איי וויִל קאָל יו באַבּעֶלעֶ.
אַלעֶס קאָנסטו טהון מיִט מיִר. מיִר מאַכעֶן פּאר אַ
רֶבּיִלֶע.
באבעלע: מיִר וועלעֶן לעֶבּעֶן שעֶן און פּיַין
ווען דו וועסט זיַין מיַין שמואֶליִקעֶל.
אַלעֶ וועלעֶן אונז מקנא זיַין: } בּיִם
שמואֶליִקעֶל מיִט באַבּעֶלעֶן. }
אַ בּן־תּוֹרה וועט זיַין מיַין מאַן,
אונזעֶר משפּחה וועט גלאַנצעֶן;
דעֶר יעֶהוּפּיִצעֶר וועט אונז מחיה זיַין,
אין קֶבֶר וועט עֶר טאַנצעֶן.
סעם: דעֶר טיִשמיִניִצעֶר קעֶן עֶף יו פּליִסעֶס
איי יעֶם גאָהן טאָבי אַ רבּיִלעֶ
איי וויִל טריַ טוּבים היִם איִמפּיִסעֶס
טריַ טוּלייַק אוֹף מיַ באַבּעֶלעֶ.
(בּייִדעֶ טאַנצעֶן אָב. און באַבּעֶלעֶ קוּמט צוּריִק)

באבעלע: אוי וויִ אַזוי קאָן איִך וויִעדעֶר גאָט בּעֶטעֶן, אַז אַלעֶ מיַינעֶ געֶראַנקעֶן זעֶנעֶן בּיַ מיַין שמואֶליִקעֶל! אוי! ניִשט אויסגעֶרעֶדט זאָל דאָס זיַין: שמואֶליִקעֶל איִז מיִר פּיִעל ליִעבּעֶר וויִ דעֶר קרבּן מנחה סיִדור. אז עֶס מאַכט מיִר דאָ אין העֶרצעֶן! בּוּם־סטאַרא — ראַ־ראַם! (וויינט —
יוחנצי קוּמט פוּן ליִנקס, שרה שיינדעֶל פוּן רעֶכטס)
שרה שיינדעל: אַ גוּטעֶן יום־טוב דיִר רֶבּי!
יוחנצי: אַ גוּט יום־טוב דיִר רֶבּיִצין.
שרה שיינדעל: וואָס זעֶה איִך? באַבּעֶלעֶ וויינט!
יוחנצי: אוּם פּוּריִם!
שרה שיינדעל: ווייסט דוּ רבּי וואָס זי איִז פּעֶרוויינט? פוּן דעֶם דאַוועֶנעֶן. דעֶר סיִדוּר איִז אָבגעֶגאָסעֶן מיִט טרעֶרעֶן.
יוחנצי: העֶרסט דו! עֶס איִז דאָך דעֶם מאַטעֶנס טאָכטעֶר

שׂרה שיינדעל: האָב קיין טעות. זי איז דאָך דעם יעהופיצערס אנ'איינעקעל. באַבעלע! געה רוף אַריין אַברהמעלען! זאָג איהם, ער זאָל באַלד אַריין קומען מקיים זיין סעודת־פורים. (באַבעלע אָב). זעהסט דו: פון אונזער בן יחיד האָבען מיר נישט קיין נחת, דערפאַר אָבער פון אונזער בת יחידה וועלען מיר, מיט גאָטס הילף, האָבען פיעל נחת.

יוחנצי: איך האָב דאָך געזאָגט! דעם טאַטענס טאָכטער.

שׂרה שיינדעל: זאָגסט שוין ־ ווידער דאָס זעלבע! זי קאָן מעהר גראָטען זיין אין דעם יעהופיצער, זכרונו לברכה.

אברהמעלע: (קומט אַריין מיט באַבעלען) אַ „גוט יום" איך אַלע.

שׂרה שיינדעל: אַ גוט יום טוב דיר מיין קינד. אברהמעלע! ביזט נאָך אַלץ צו טראָגען? פאָלג מיך מיין קינד און פערגעס אין דער חצופה! איך האָב געהערט אַז זי איז משוגע געוואָרען. משוגע זאָל זי זיין, רבונו של עולם! פאַר אַלע יודען.

אברהמעלע: מוטער! רעד נישט פון איהר! האָב רחמנות אויף מיר! איך וועל מיין פערשטאַנד פערלירען!

שׂרה שיינדעל: נאַרעלע! פערגעס אין איהר! אויך אין איהר פאָטער דעם אַפיקורוס!

באַבעלע: מאַמעשי! ווייסט דו וואָס איך וועל דיר זאָגען? אַז דער פעטער האָט גאָר קיין שולד נישט אין דעם.

שׂרה שיינדעל: פון וואַנען ווייסט דו דאָס?

באַבעלע: דעם פעטערס יונגעל האָט מיר געזאָגט.

שׂרה שיינדעל: ווער? שמואליקעל האָט עס דיר געזאָגט? אָט דער שייגעצעל?

יוחנצי: אָט דער סמך מם?

שׂרה שיינדעל: וואו האָסטו איהם געזעהען?

באַבעלע: טאַקע דאָ אין שטוב.

שׂרה שיינדעל: זאָג נאָר, באַבעלע, איז ער געוועהן מיט דיר אין שטוב אַליין?

יוחנצי: ביחודות? אָהן אַ שׁומר?!

שׂרה שׁיינדעל: אָט האָסט דו דיר, דעם טאַטענס טאָכטער.

יוחנצי: ניין! דעם יעהופיצערם אַנ'איינִיקעל.

שׂרה שׁיינדעל: הײליגער יעהופיצער! וואָס שווייגסט דו? — זאָג דעם אמת, באַבעלע, וואָס האָט ער דאָ געטהון?

באַבעלע: ער איז מיר געקומען זאָגען אַז...

שׂרה שׁיינדעל: אַז וואָס? זאָג שוין גיכער.

באַבעלע: אַז... ער... האָט מיך ליעב...

שׂרה שׁיינדעל: וועה איז דעם טאַטען! וואָס שווייגסט דו דַיִן?!

יוחנצי: וואָס זאָל איך שרייען? איך זאָג דיר נאָר, אַז על פי דין זענט איהר אַלע טרפה!

שׂרה שׁיינדעל: באַבעלע! וואָס האָסט דו איהם געענטפערט?

באַבעלע: אַז... אַז...

שׂרה שׁיינדעל: אַז וואָס?

באַבעלע: אַז איך האָב איהם אויך ליעב.

שׂרה שׁיינדעל: אַ וועהטוג איז מיר! וואָס שווייגסט דו דַיִן?

יוחנצי: וואָס זאָל איך שרייען? איך זאָג אייך נאָר: אַזוי ווי דער טאַטע אַזוי איז דער זוהן; דאָס עפּעלע פאַלט ניִשט ווייט פון בעמעלע.

שׂרה שׁיינדעל: פאָלג מיר רֶבּי און קוק איבער די מזוזות! מיר דאַכט זיך...

יוחנצי: אונזערע מזוזות זענען שוין כּשר, נור זייערע מזוזותלעך זענען נעבעך שוין פּסולדיג געוואָרען.

שׂרה שׁיינדעל: יעהופיצער! וואָס שווייגסט דו?

יוחנצי: שווייג! לאָז מיר נאָר פרעגען איהר אפּאָר ווערטער. (ער געהט צו צו באַבעלען) זאָג מיר נאָר באַבעלע, וואָס וועסט דו אָבער טהון אַז דער זוהן וועט ניִשט זײַן בעסער פון דעם טאַטען?

באַבעלע: וועל איך איהם אַלץ ליעב האָבען.

יוחנצי: אַ גדולה אויף דײַן טאַטען

שׂרה שיינדעל: וועה איז מיר! באַבעלע געה און זאָג תּהלים ווּעסט דו זעהען אַז גאָט וועט דיר העלפען

באַבעלע: נײַן מאַמע! קײן תּהלים וועט שוין אויך נישט העלפען. (וויינט)

אברהמלע: ווײַן נישט שוועסטערעל. זײַ פערשטעהען דיך נישט! אָבער איך פערשטעה שוין גוט דײַן הערץ (בײדע וויינען).

שׂרה שיינדעל: וואָס פערוויינט איהר מיר דעם פורים?!

יוחנצי: קומט זשע בעסער צו דער סעודה וועט עס הײסען אַז איהר בעווײַנט המן'ען. (עס קומען אָן געסט צו דער סעודה)

אלע: גוט יום טוב! גוט יום טוב! (זינגען)

זײַט אײַך משׂמח, טאַנצט זשע קינדער.
לכבוד אונזער רבּין אונזער גלאַנץ.
יודעלעך און ווײַבעלעך נישט בעזונדער
מאַכט אײַך פערטיג אַ ראָד צום טאַנץ
פערהויבט די פּאָלעס ס'זאָלזײַן גרינגער,
טאַנצט זשע קינדער נאָר מיט כּח.
טאַנצט זשע אַלע עלטער און יונגער,
הויבט די פּיסלעך אין דער הויך.
פּאַטשט מיט די הענדלעך,
הופּעט מיט די פּיסלעך,
לכבוד דעם יום טוב,
לכבוד דעם פּורים!

פאָרהאַנג.

ענדע דריטער אַקט

פירמער אַקט.

(בײַ רב יוחנצי)

יוחנצי: (צו זיך) וואָס טהוט מען? דער פסח שטעהט שוי אונטער די פלײצעס. אָט אָט איז שבת הגדול, און איך האַלט נאָך מיט מײַן דרשה העט! העט ווײַט!... אוי! זועה! צער גידול בנים! קינדער צרות! מען קאָן דען גאָר לעהרנען, מישטײַנס־געזאָגט... איך מוז אויף זיך נעמען בחרם איך זאָל צו קײנעם אַ וואָרט נישט רעדען ביז איך וועל נישט אויסלערנען די דרשה. (ער שאָקעלט זיך) שַׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח...

נימפעל: (קומט אַרײַן) רבי! איך האָב אײך געוואָלט פרעגען...

יוחנצי: אי! נו! שבת שלפני הפסח...

נימפעל: רבי! אײן וואָרט נאָר! געה איך באַלד אַוועק.

יוחנצי: אי, אי, א! איך מוז לערנען די דרשה אויף שבת הגדול!... קורין אותו שבת הגדול!

נימפעל: אַ חכם בנאמנות! אַנדערש איז טאַקע נישט מעגליך אַ מאָן זיך אויס צו לעהרנען. און נאָך בײַ מײַן צרה אין דער היים... גימפעל! שרײַט זי, ברינג מיר דאָס! ברינג מיר יענץ! גימפעל! דאָס קינד האָט זיך... אַ חכם אַ יוד בנאמנות... אַ וואָרט נישט אויס רעדען. און טאַקע אָט אָ דאָ, וועל איך מיר אויסדרעהען קונציג דעם נײַעם „מִן הַמֵּצַר" (שטעלט זיך פון דער צווייטער זײַט און זינגט) מן המצר קָרָאתִי יה...

שאַפּסע: (קומט אַרײַן) רבי! הערט נאָר אויס דעם צעטעל! (יוחנצי האַלט אין אײן לערנען) איהר האָט קײן צײַט נישט? אָט איז רב גימפעל (געהט צו גימפלען) רב גימפעל! הערט מיך אויס! צי קאָן איך שוין... (גימפעל האַלט אין אײן זינגען) דאָס? איהר האָט אויך קײן צײַט נישט? דאַרף מען נישט!

איך קאָן מיר אַליין איבער חזרען (ער ליינט איבער דעם צעטעל).

דזייק: (קוקט אַריין קוקט זיך אַרום, געהט אַרום אין מיינטערט אַלע, אָבער זיי ענטפערען ניט) יוחנצי! ברודער! (יוחנצי לעהרענט כסדר) משוגע! — רב גימפעל קאָנט איהר מיר ניט... איך משוגע! — און דו שאַפסע!... אַ שטוב מיט משוגעים! האַ־האַ־האַ! (בעדענקט זיך) איך וועל זיי באַלד מיושב מאַכען! (ער שיסט אוים, אַלע פאַלען צו דער ערד, ער געהט אָב).

שרה שיינדעל: (לויפט אַריין) וועה איז מיר! וואָס איז דאָ געשעהען?! איך האָב געהערט אַזאַ טראַסק! אַ בראָך איז צו מיר! דאָ ליגט דאָך מיין יוחנצי! פינסטער איז מיר! מיין יוחנצי! איך בין געוואָרען אַ פינסטערע אלמנה! אוי מיין טהייערער מאַן! ביי וועמען האָסט דו מיך איבערגעלאָזט?!

יוחנצי: שאַ שאַ! רביצין! וואָס שרייסט דו אַזוי?

שרה שיינדעל: יוחנצי דו לעבסט?

יוחנצי: אַזוי דאַכט מיר, אַז איך לעב.

שרה שיינדעל: אוי וויסט איז מיר! בין איך ניט געבליבען קיין אַלמנה!

יוחנצי: וואָס אַיילסט דו דיך אַזוי? רביצין! (ער העבט זיך אויף) אָט ליעגט דאָך גימפעל! — רב גימפעל! איהר לעבט? האָט אייך אויך ניט געטראָפען די קויל?

גימפעל: פון וואַנען זאָל איך וויסען?

יוחנצי: איהר דאַרפט דאָך פיהלען. ברענט אייך ניט חלילה אויפ'ן האַרצען?

גימפעל: אוי עס ברענט מיר טאַקע! אוי געוואַלד עס ברענט!

יוחנצי: נו וואָס זשע שווייגט איהר? וואָס ליגט איהר? שטעהט אויף און לויפט גיך עפּעס טהון!

גימפעל: (שטעהט אויף) איך וויים אָבער ניט, רבי, פון וואָס

עס ברענט מיר אזוי. ציִ איז דאס פון א קויל, ציִ גאר פון דעם תיקון וואס איך האב געטרינקען.

יוחנצי: אהא! איז עס געוויס פון דעם תיקון — ווייל תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר תָּדִיר קוֹדֵם: תיקון איז דאך א שטענדיגע זאך, און א קויל טרעפט זיך גאנץ זעלטען, מוז עס אוַדַאי זיין פון דעם תיקון.

שאפסע: מוז זיין געדרינגען אז די קויל האט מיך געטראפען! אוי! עס איז אפילו גישט דא ווער עס זאל מיר בעוויי־נען! אזא יונגער בוים! אזא חכם פון דער מה נשתנה! וויינט אויף זיינע יונגע יאהר! רבי זאגט נאך מיר א חֲצִי קַדִישׁ!

יוחנצי: שאפסע גולם! ענטפער, דו לעבסט?

שאפסע: פון וואנען זאל איך וויסען!

יוחנצי: אט וועל איך באלד וויסען. זאג מיר נאך, שאפסע, בְּקוֹל רָם: אֶחָד! אֶחָד! אֶחָד!

שאפסע: אחד! אחד! אחד!

יוחנצי: וואס זשע ליגסט דו, שאפסע?

נימפעל: דו לעבסט דאך, גולב!

שאפסע: (שטעהט אויף) דראנג! דראנג!

נימפעל: גולם!

שאפסע: דראנג! לאז זיין א גולם! אבי איך לעב!

שׂרה שיינדעל: רבי! אצינד קוק איבער די מזוזות!

דזייק: (קומט אריין) לאזט אב אייערע מזוזות. (צו יוחנצין) שלום עליכם! ברודער!

יוחנצי: געה אוועק פון מיר דו אפיקורוס! דו ביזט נישט מעהר מיין ברודער! מען טאר אין דיינע דַלֶת אַמוֹת נישט שטעהען!

שׂרה שיינדעל: מיט וואס פאר א העזה קומט איהר נאך אריין צו מיר אין שטוב! איהר אלטער בַּעַל־עֲבֵרָה'ניק!

דזייק: א שענער שלום עליכם! שאפסע! קום נאר אהער! וואס

שטעהסט דו פון ווײַטען, מיש דיך אויך אַרײַן מיט אַ וואָרט.

שׂאפסע: איך בין דאָך געוועזען דער גאַנצער בעל דבר.

דזייק: וואָס ביזט דו געוועזען ?

שׂאפסע: די גאַנצע חתונה האָב איך דאָך אויף געשפּיעלט.

וואָס איך האָב געזעהען האָב איך אויסגעשריבען.

דזייק: וואָס האָסט דו געזעהען ?

שׂאפסע: אַ חכם! אַז איך וועל אויס זאָגען וועל איך דאָך זײַן ...

גימפעל: אַ גולם!

שׂאפסע: דראָנג!

דזייק: און איהר, רב גימפעל! וואָס זאָגט איהר (אברהמעלע ערשײַנט).

גימפעל: וואָס זאָל איך זאָגען ? איך קען אייך זאָגען נאָר דאָס איינע: אַז די אונגליקליכע חנה'לע איז אונשולדיג און ריין!

אברהמעלע: זאָגט זשע מיר, רב גימפעל! וויפיעל האָט איהר געקריגען, איהר זאָלט אַזוי זאָגען ?

גימפעל: פע ? אברהמעלע! דאָס איז נישט שען! גימפעל חז מאַכען פאַר אַ ליגנער! אָ אברהמעלע! צו אונז אין שטיבעל לאָז איך דיך מעהר נישט אַרײַן.

שׂאפסע: דראָנג! וועט ער געהן אין שול אַרײַן. און שול בין איך דאָך..

גימפעל: גולם!

שׂאפסע: דראָנג!

דזייק: שווײַגען! לאָזט מיר כאָטש איין וואָרט רעדען!

שׂאפסע: (ווײַזט אויף גימפלען) דאָס מײַנט איהר איהם! יאָ ?

דזייק: וואָס האָט איהר צו דער אָרעמער יתומה ? פאַר וואָס האָט איהר זי אָנגעמאַכט אַזאַ שאַנדע ? איך געה יעצט פון איהר! עס רײַסט בײַם הערצען אָנצוקוקען וואָס איהר האָט געמאַכט פון איהר!

רה שוינדעל: אַ שענע, ריינע כפרה...

דזייק: האַלט דאָס מויל! דו יעהופיצערס טאָכטער!

שרה שוינדעל: זעהט נאָר ווי ער נעמט זיך אָן פאַר איהר!

דזייק: איך מוז מיך פאַר איהר זיך אָננעמען, ווייל איך ווייס אַז דאָס קינד איז אונשולדיג! זי איז אַ נאַכט־וואַנדלערין. זי איז שלאָפענדיג אַריין צו מיר אין צימער, ווען איך האָב שוין קיין ציַיט געהאַט וועמען צו וויסען טהון, ווייל איך האָב זיך געאיילט צום צוג...

יוחנצי: שלאָפענדיג גאָר?

שרה שוינדעל: נו, יוחנצי, וואָס זאָגסט דו אַצונד?

יוחנצי: וואָס זאָל איך אייך זאָגען? איך זאָג אייך נאָר, אַז כל היוצא מִפִּיו שֶׁקֶר וְכָזָב! על פי דין ביזט דו טרפ ה א ער איז טרפה!...

שרה שוינדעל: פאַר וואָס איך נאָך?

יוחנצי: איך מיין זי. (דזייק וויל אָבגעהען)

אברהמעלע: פעטער! איין אויגענבליק! איך וויל אייך נאָר עטוואָס בעטען: פעטער! ווען איהר זאָלט מיר קענען אויסווייזען אַז איהר האָט געזאָגט די ריינע וואָרהייט, וועל איך זי פערגעטערין! אָ פעטער! גיעט מיר צוריק מיין חנהלען, אַזוי ריין און אונשולדיג, ווי זי איז געוועזען פריהער עהדער איהר זענט געקומען!...

דזייק: וואָס ווילסט דו? ביזט דו ביים ריינען זינען?

אברהמעלע: ביים ריינען זינען!... איך בין דער איינציגער אונגליקליכסטער אויף דער וועלט! מען האָט ביי מיר אַוועק גערויבט דאָס בעסטע און טהייערסטע וואָס איך האָב פערמאָגט!.. פעטער! זאָגט מיר! וואָס אינטערעסירט איהר אייך אַזוי מיט חנה'לען?... איהר שווייגט! אָ! פערשאָלטען זאָל זיין די שעה אין וועלכער זי האָט אונזער שוועל בעטרעטען! אָבער ניין!... איהר האָט עס מיין לעבען גערויבט! איהר האָט עס זי געמאַכט אַלס בעטריגערין!

גימפּעל: אָ נײַן קינדער! זי איז נישט קיין בעטריגעריןǃ איהר וועט אַלע מוזען אָבגעבען דין וחשבון פאַר גאָט אויף דעם וואָס איהר האָט זי אַזוי אונגליקליך געמאַכט! איהר זעהט נישט צו איהרע צרות! איך זאָג אייך אַז די גאַל קאָן פּלאַצען קוקענדיג אויף דער אונגליקליכע נשמה! עס צו נעמט דאָס האַרץ! אַ שטיין קאָן צו גאָסען ווערען. זי רייסט ביי מיר אַרויס דעם ימים נוראים־דיגען אֶנֶקַת מְסַלְדֶךְ און איך העב אָן אויפן קול: אוי מְקִימִי מֵעָפָר דָל! או מֵאַשְׁפּוֹת יָרִים אֶבְיוֹן!

שאַפסע: (זינגט נאָך לויט דעם טאָן) דראָנג! דראָנג

גימפּעל: (ווייזט אַ בילד) אָט מיט דעם בילד טראָגט זי זיך אַרום טאָג און נאַכט. דריקט עס קושט עס, לאַכט און וויינט אַז מען קאָן צו גאָסען ווערען. דאָס איז דאָס בילד פון איהר מוטער עליה השלום!

דזשיק: ווייזט נאָר דאָס בילד.

גימפּעל: ניין! איך טהאָר עס פון דער האַנד נישט אַרויס געבען. עס איז ביי איהר טהייערער ווי איהר לעבען. איך מוז עס איהר באַלד צוריק געבען. זי האָט עס אין אויפרעגונג פערלוירען, און איך בין טאַקע געקומען איהר זכען דאָ אַהער, אום עס איהר אָב צו געבען! דאָס איז איהר לעבען...

דזשיק: איך גיעב עס אייך באַלד צוריק. (נעמט דאָס בילד און גיעט אַ ווילדען שריי אויס)

גימפּעל: וואָס איז אייך? מיליאָנטשיק לעבען!

דזשיק: דאָס איז דאָס בילד פון איהר מוטער?... אַך! אסתר מיינע פרוי! חנהלע מיין טאָכטער! איך האָב גערעכענט אַז איהר זענט שוין לאַנג געשטאָרבען! אָ טאָכטער!

אלע: אייער טאָכטער!

שׂרה שיינדעל: חנהלע איז אייער טאָכטער!

דזשיק: זאָגט מיר רב גימפּעל ווי קומט זי צו אייך?

נימפעל: מיט עטליכע יאָהר צוריק איז געקומען פון אמעריקא מיין ווייבס שוועסטער, און מיט איהר איז מיט — געקומען אסתר, עליה־השלום, מיט איהר קינד חנהלע! אויף לאנגע יאָהר. זי האָט דערצעהלט אז פאָהרענדיג קיין אמעריקא איז דערטרינקען געוואָרען איהר מאן מיט א קליין קינד און האָט דאדורך געמוזט צוריק קעהרען אהיים. אָט נישט לאנג פאר אייער קומען איז די אָרעמע אסתר געבליבען געשטאָרבען.

דזייק: א אונגליקליכע אסתר! און איך דיין מאן מיט דיין קינד סעם, זענען ניצול געוואָרען! און איך האָב אייך גע־רעכענט פאר טויט! א איך אונגליקליכער!

אברהמעלע: פעטער! פערציילהע!

דזייק: א גאָט! וואָס האָט איהר געמאכט פון מיין קינד! ...
איז זי? ווייזט מיר! (ער לויפט אָב, אברהמעלע נאָך איהם)

יוחנצי: וואָס זשע זאָגט איהר?

נימפעל: איך זאָג ווי אלע מאָל אז זי איז כשר וישר! איך מוז אויך לייפען (אָב)

יוחנצי: היינט גאָה און ריכט זיך גאָר אז זי איז פון אונזער פאמיליע!

שרה שיינדעל: קום יוחנצי לאָמיר אויך אהין געהן!

יוחנצי: און די דרשה?

שרה שיינדעל: קום זאָג איך! האָסט פערגעסען אז איך בין דעם יעהופיצערס טאָכטער? איך האָב באלד געוויסט אז אין זיין זכות וועט זיך אלץ אויסהיילען. קום!

יוחנצי: שבת שלפני הפסח... (ביידע אָב)

שאפסע: האַ־האַ־האַ! נישטאָ בנאמנות ווער עס זאָל לאכען. א שענע וועלט, מען האלט אין איין תושר זיין. קוים זעהט מען א פריילין געהן מיט א יונגען מאן, האָט מען באלד גרויסע אויגען, כאָטש עס איז נישט געשטויגען און נישט געפלויגען! (ער זינגט)

1.

איך קאָן אַ יונגעם קינד ,
שעֹן ווי דאָס ריינסטע בילד ;
זי איז זיכער ריין פון זינד
און איז נאָר אַביסעל ווילד .
און ווייל זי איז נאַאיוו ,
ליעבט זי אַ לאַך אַ שמיף .
קוים גערט זי מיט אַ יונגען מאַן
געפונט זיך שוין גרויסע אויגען
און מען איז באַלד לחיב איהר דין !...
כאָטש ס'איז נישט געשטיגען
און ס'איז נישט געפלויגען .

2.

און אָם דער יונגער מאַן
איז בראַוו און סאָליד :
איז באמת אַיידעל פיין
נאָר פיפיג איז ער נים ...
און אַמאָל טרעפט זיך פאָרט
אַז ער רעדט אַ איבעריג וואָרט
און זאָגט יועמען דעם אמת אַרויס
עסט מען איהם באַלד מיט די אויגען
און מערעד אויף איהם אַלץ אויס !...
כאָטש ס'איז נישט געשטיגען
און ס'איז נישט געפלויגען .

פערוואנדלונג.

(עס שטעלט פאר א פרײַע געגענד אונטערען שטאט

דזײַק קומט אן מיט א דאקטאר)

דזייק: דא, זאגט מען, וואנדעלט זי הערום יעדען טאג. אפשר וועלען מיר זי דא אויך הײַנט טרעפן.

דאקטאר: בערוהיגט אײַך, הערר דזײַק. די קרענק איז אפילו נישט אזא גרינגע. דאך איז זי צום אויס־היילען. איבערהויפט ווען זי איז געקומען, דורך אויף־רעגונג און פלעצליכעם אונגליק, קאן זי ווידער פערשווינדען בײַ פלעצליכעם גליק און פריידען... (באבעלע און סעם אונ א לאנגען ראק)

באבעלע: גוט מארגען פעטער!

סעם: האדוייודו פאפא.

דזייק: הערר דאקטאר. דער איז מײַן [illegible] זיך אויסגעזוכט א געליבטע און וויל מיט איהר הייראטהען. (צום דאקטאר) ווענדעט זיי אב!

דאקטאר: ווי? אזוי יונג הייראטהען? ווײַזט נאר, קינדער, אייערע צונגלעך.

באבעלע: וואס וויל ער?

סעם: מיר זאלען איהם ווײַזען אונזערע צונגען. (בײדע ווײַזען די צונגען)

דאקטאר: נײַן קינדער! איהר טהארט נאך נישט הייראטהען!

באבעלע: (ווײנט) וואס וועלען מיר אצינד טהון?

סעם: וועלען מיר הייראטהען אהן א דאקטאר. (צום דאקטאר) סער דאקטאר! שא מי יו טאנג.

דאקטאר: וואס זאגט ער?

דזייק: איהר זאלט איהם ווײַזען אייער צונג. (דאקטאר ווײַזט).

סעם: יו אר עביק פועל! (לאכט)

דאקטאר: וואס זאגט ער?

דזייק: אַז איהר זעֶנט אַ גרויסער נאַר. האַ־האַ־האַ! ער איז אַ גרויסער שײַגעץ. (צו סעֶם'ן) ער! סעם אויף אַנ'עלטערן מענשען טהאָר מען דאָס נישט זאָגען.

דאקטאר: עס מאַכט נישט, עס מאַכט נישט,

דזייק: סעם! ווייסט אַז דו האָסט אַ שוועסטער חנהלע

סעם: קאָם אַן פּאַפּאַ! וויר וויל גאָהן טו האָוּר. (עס קומען אַן שרה־שיינדעל, יותנצי, אברהמעלע גימפּעל און געסט און דער נאָך חנהלע)

שרה שיינדעל: נו? זי איז נישטאָ? (חנהלע קומט אָן)

חנהלע: (וואַנדלענד) מוטער! וואו ביזט דו? דער פאָטער לעבט! קום צוריק! (דזייק און אברהמעלע ווילען צו לויפען, דער דאָקטער האַלט זיי אויף)

דאקטאר: רוהיג: נישט ראַשענד זי איבער וועקען. לאַנגזאַם!

דזייק: (שוואַך) טאָכטער! טאָכטער! דײַן פאָטער! דײַן אברהמע־לע!

חנהלע: (ערוואַכט צו ביסלעך) מײַן פאָטער?! מײַן אברהמעלע?! וואו איז ער?

אברהמעלע: (פאַלט פאַר איהר אויף די קניע) פערצײַע! חנהלע איך האָב געזינדיגט געגען דיר!

חנהלע: אברהמעלע! אויף די קניע? פאַר אַ בעטריגעריז? פאַר אַנ'אויסגעלאַסענע...

דזייק: פערצײַע איהם טאָכטער! ער איז אונשולדיג!

חנהלע: אברהמעלע! שטעה אויף! איך פערצײַע דיר!

אברהמעלע: פערצײַעסט? (ער שטעהט אויף) אך ווי גליקליך! (אומאַרמען זיך)

חנהלע: } מײַן ליעבער אברהמעלע!
אברהמעלע: } מײַן ליעבע חנהלע!

סעם: מײַ סיסטער?

דזייק: יאָ קינד.

סעם: (צו געהענד צו חנהלע) יו אַר מײַ סיסטער!

חנהלע: } טהײַערער ברודער! } (קישען זיך)
סעם: } מײַ סיסטער!

(פויזע, נאכהער געהט צוריק סעם צום פאטער, באבעלע און חנהלע קושען זיך)

סעם: פאפא! באבעלע זאגט דאס זי מיך ליעב.

באבעלע: (שלעפט איהם אוועק) וואס טהוסט דא? איך שעם זיך!

דזייק: איז דאס וואהר? זאג זשע עם פאר אלעמען.

יוחנצי: שבת שלפני הפסח!

דזייק: גענוג שוין מיט דײַן שבת שלפני הפסח! וואס זאגסטו צו דעם פאארעל?

יוחנצי: א וואוילער יונגעל.

סעם: אנקעל. איי וואנט יו שעלבי מײַ פאדערגלא

דזייק: נו.. און זי שוועגערין, רביצין וואס זאגען זי?

שרה־שיינדעל: פאר וואס לאזט איהר איהם רעדען גויש? מען פערשטעהט דאך איהם קיין אייןווארט נישט.

גימפעל: פאר וואס פערשטעה איך איהם: ער וויל נעמען אײַער טאכטער פריהר פאר א כלה און דער נאך פאר א ווײַב.

סעם: דעט רײַט.

דזייק: אלזוי שוועגערין וואס זאגען זי?

שרה־שיינדעל: יוחנצי! וואס זאגסט דו?

יוחנצי: רב גימפלל וואס זאגט איהר?

גימפעל: איך זאג עס זאל זײַן מיט מזל און ברכה אין א גליקליכער שעה.

דזייק: אלזוי מײַנע פרײַנד! מארגען פײַערען מיר די האכצײַט פון מײַן טאכטער מיט אברהמעלען, און גלײַכצײַטיג אויך די פערלויבונג פון מײַן סעם'ן מיט באבעלען. בלײַבט אזוי?

שרה שיינדעל: נו רבי?

יוחנצי: נו רביצין?

נימפּעל: נו זאָגט שוין יאָ אין אַ מזלדיגער שעה!

שרה שיינדעל: זאָל זיין מיט מזל און ברכה. דער יעהופיצער זאָל זיך מיהען.

יוחנצי: לאָז זיין מיט מזל!

נימפּעל: מיט מזל און מיט ברכה פאַר אונז אַלע

אלע: מזל טוב! מזל טוב!

נימפּעל: נו לאָמיר גערן א טענצעל!

(אלע זינגען) זייט אייך משמח, טאנצט קינדער!
לכבוד אונזער רבין אונזער גלאַנץ
(און זאָ ווייטער ווי אויבען)

פאָרהאַנג.

עֶנדע

